

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskernes Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

MENNESKER

NIELS R. FINSEN

AF

W. THULSTRUP

MENNESKER

LITTERATURENS · I · KUNSTENS ·

POLITIKENS · OG · VIDENSKABENS ·

TJENESTE ·

W. THULSTRUP

NIELS R. FINSEN

FOR · NORGE · I · W. CAPPELEN · KRISTIANIA ·

DET · SCHÖNBERGSKE · FORLAG
KØBENHAVN.

„MENNESKER“

REDAKTION: MAGISTER INGEMANN OTTOSEN

BIND I

VALDEMAR VEDEL:

HOLGER DRACHMANN.....1909

BIND II

JUST BING:

HENRIK IBSEN.....1909

BIND III

ERIK HENRICHSEN:

VIGGO HØRUP.....1910

BIND IV

GEORG CHRISTENSEN:

J. P. JACOBSEN.....1910

BIND V

W. THULSTRUP:

NIELS R. FINSSEN.....1910

TITELBLAD OG VIGNET AF KUNSTNEREN CHR. BOGØ

TRYKT I BIANCO LUNOS BOGTRYKKERI

W. THULSTRUP
NIELS R. FINSEN

DET SCHØNBERGSKE FORLAG — KØBENHAVN
FOR NORGE: J. W. CAPPELEN — KRISTIANIA

**Published November 25, nineteen
hundred and ten. Privilege of
copyrighth in the United States
reserved under the Act approved
March 3, 1906, by Det Schønbergske
Forlag, Copenhagen, Denmark.**

FRU PROFESSORINDE

INGEBORG FINSEN

tilegnet.

INDHOLD

	PAG.
I. NIELS RYBERG FINSEN.....	7
II. INDLEDNING	9
III. BARNDOM OG SKOLEAAR ..	14
IV. DET RØDE VÆRELSE	22
V. LYSBADE	36
VI. LYSINSTITUTET	41
VII. RESULTATER	60
VIII. OPFINDELSER	67
IX. EFTERLADTE BETRAGTNINGER	83
X. DØDEN	87
XI. EFTERMÆLET	93

PORTRÆT AF NIELS R. FINSEN

INTERIEUR FRA LYSINSTITUTTET

Nils R. Finson

ette er Niels R. Finsens Saga.

En Beretning om en ung dansk Læge, som stammede fra en af Islands ældste Slægter. Hans Navn er fløjet viden om Verden, og Danmark nævner ham med Stolthed blandt sine bedste Sønner.

Hans Livsdag var stakket, hans legemlige Kræfter lammede af Sygdom, og dog blev hans Gerning stor og omfattende.

Mange vil synes, at hans Liv var en Tragedie, fordi han med sine rige Evner fik saa kort en Stund at virke i. Men saaledes var det ikke.

Lykkelig var han, fordi han naaede at se sin Gerning sætte Frugt.

Lykkelig, fordi han som Menneske var en af de faa, der til Trods for Stræben efter de højeste Maal, var saa fri for verdensbunden Forfængelighed, at selve Arbejdet efter at naa den videnskabelige Sandhed var hans dybeste Glæde.

Lykkelig endelig, fordi han som Menneske var saa stor i sin Resignation og Taalmodighed, saa elskelig i al sin Færden, at han opnaaede at skabe den Lykke omkring sig og blandt sine Nærmeste, som

gjorde, at Lidelsernes tunge Timer syntes lyse og Dødens Alvor næsten et Smil.

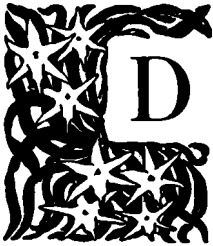
Man har vel Lov til at sige, at Niels Finsens Sygdom var Drivfjederen til hans Iver for at fravryste Lyset noget af det videnskabeligt uforklarede ved dets gennem Aartusinder anede Indflydelse paa Mennesket. Men det bør i samme Øjeblik tilføjes, at uden en saa fuldkommen Mangel paa Egoisme, tværtimod bestandig optagen af at hjælpe andre, kort sagt uden et saa uegennyttigt og varmt følende Hjærte som Niels Finsens, var hans Livsgerning ikke bleven til saa megen Velsignelse for talrige haabløst lidende.

Hvad Finsen udrettede i Lægekunstens Tjeneste, hans Studier over Lysets Natur og dets praktiske Anvendelse i Behandlingen af Sygdomme, har jo forlængst fundet Paaskønnelse og Udmærkelse ved Samtidens højeste videnskabelige Æresbevisning.

Hvor stor Niels Finsen var som Menneske vidste bedst den snævre Kreds, som i det daglige Liv var om ham.

I det samlede Billede af hans Liv kan intet af dette undværes.

Forfatteren bringer herved en hjærtelig Tak til Niels Finsens Nærmeste for venlig Bistand med allehaande Oplysninger.

e fleste af Nutidens Opdagelser og Opfindelser foregaar paa Omraader, hvor det stadige Forskerarbejde som en logisk Nødvendighed medfører de store Fremskridt, som det falder i de særligt benaadedes Lod at gøre.

Geniets Rolle bliver ikke mindre for det, hans Arbejde snarere intensivere, thi jo større Fordringerne er til videnskabelig Begrundelse, og dette maa jo blive en Følge af Videnskabens Fremskridt imod de absolute Sandheder, desto større Prøvelse kræver ogsaa enhver ny Opdagelse paa et eller andet Omraade.

Men netop det, at Opdagelserne støtter sig til tidligere Forskninger, slutter sig til fastslaaede videnskabelige Resultater, bevirker, at det nye som Regel har let ved at bane sig Vej, Betingelserne for Forstaaelsen er allerede til Stede.

Tag Opfindelserne f. Eks. paa Elektricitetens Omraade. De er dog udviklede paa Basis af nøje Kendskab til den Naturkrafts Egenskaber, som fik Gallilæis Frølaar og Ørsteds Magnetnaal til at bevæge sig. Selv Røntgens mærkelige Opdagelse af x-Straalernes Evne til at gennemtrænge Stoffet var jo kun et Skridt videre fra, hvad Becquerel og Crooke vidste om Kathodestraalerne.

Spørger man nu, hvordan det da forholdt sig med det Omraade, hvor Niels Finsen viste sin Genialitet, saa faar vi et ganske modsat og overraskende Svar.

Han brød igennem et mørkt og ukendt Land, selv om det hørte til Lysets Rige. Hvad han paaviste, var saa at sige rene Selvfølgeligheder, som det blot aldrig var faldet Videnskaben ind at tænke paa, og som, da de traadte ud i Livet fra hans Arbejdsværelse, kun havde gamle, forlængst glemte, folkelige Overleveringer at støtte sig til, gammel uciviliseret Folketro, der atter engang viste sig at indeholde de dybeste Sandheder. Maaske var det derfor, at Videnskaben havde lidt ondt ved at følge med i Begyndelsen, den havde jo engang i tidligere Tid været med til at forkætre al denne Folketro som dum og meningsløs, og nu viste det sig, at Folket havde været det klogeste. Ja saa længe overvejede den hjemlige Videnskab, at inden den fik bekvemmet sig til at indlemme Niels Finsen i sin højeste Forsamling, var hans Liv til Ende. Udlandet var hurtigere med sin Anerkendelse.

Selvfølgelig vidste Videnskaben uhyre meget om Lyset. Dets Fysik og Kemi var kendt gennem en lang Række Opdagelser. At Lyset er en Bølgesvingning, der som Lys og Varmestraaler udgaar fra brændende eller glødende Legemer, det vidste vi jo alle. Lysstraalernes Hastighed, deres Brydning gennem Prismet til det regnbuefarvede Spektrum, det lærte vi i Skolen. Og vi lærte tillige, at de varme Straaler var de rødgule, medens de blaa-violette var de kølige, kemisk virkende, de der forandrede lysfølsomme Stoffers Farve. Derfor har jo alle Fotografer røde Vinduer i deres Mørkkammer, og derfor bliver alle blaa Farver saa lyse paa et Fotografi, at blaa Himmel og hvide Skyer meget let gaar i et.

Man vidste, at Lysets Virkning paa visse kemiske

Stoffer, Klor og Brint, var stærk nok til at fremkalde Eksplosion — kort sagt man vidste uhyre meget om Lyset som Naturkraft.

Vilde man derimod vide noget om Lysets Indvirken paa Mennesker, da kom man ud i en sælsom Ørken, hvor kun et Fænomen straaede som en Oase, nemlig Kendskabet til det Hududslet, som er saa almindeligt om Foraaret, „Solen falder i Ansigtet“, en Slags Betændelse af Huden, som ansaas for at være en Følge af Varmen og derfor kaldtes „Erythema caloricum“, Varmeerythemet.

Enhver kender dette Fænomen. Man er ude i dejligt Vejr en Foraarsdag, hvor man endnu ikke er vant til saa meget Solskin. Nogle Timer efter, at man er kommet hjem, begynder det at prikke og svie i Ansigt, paa Hænder eller Arme, hvor man har været udsat for Solen. Huden bliver rød og svullen, brænder og klør. Næste Dag er det forbi, men Huden er bleven svagt brunligt farvet — solbrændt.

Varmestraalerne fik som sagt Skyld for at fremkalde det, skønt allerede i 1859 Charcot, den berømte franske Læge, fremsatte den Anskuelse, at det var Lysets kemiske Straaler og ikke Varmen, der fremkaldte Solerythemet. Men han førte ikke det mindste Bevis for sin Paastand, som maaske kun var et genialt Fremsyn, for hvilket han ikke gjorde sig selv nogen Forklaring.

Det blev Tyskeren Hammer og især Svenskeren Widmark, som førte de sikre Beviser for, at Soludslettet udelukkende fremkaldtes af Lysets kemisk virkende Straaler, altsaa af de blaa-violette, medens de røde Varmestraaler var ganske uden Virkning paa Huden. Paa Polarmarkens Ismasser eller paa

Gletschernes Overflade fremkaldes Soludslettet, og ikke mindst paa de fra neden belyste Dele, hvor netop de tilbagekastede Lysstraaler, der sandelig ikke er varme, fremkalder heftige Hudirritationer.

Dette var i det væsentlige, hvad Videnskaben vidste om Lysets Indvirken paa Mennesket — før Finsen.

At Lyset som en Modsætning til Mørket havde en betydelig sjælelig Indflydelse paa os Mennesker, har man jo vidst siden de ældste Tider, (hvor den første Genstand for Gudsdyrkelse var Solen.)

Enhver af os har følt, hvor Graavejrsdagens triste Stemning med et viger, naar Solen bryder gennem Skyerne.

Instinktmæssig søger vi Solen, og saavel vort fysiske som psykiske Velvære stiger i dens Straaler. De gamle Romere kendte Solbade. (Araberne frygter Skyggen.)

Ja selv i en amerikansk General var det slaet ned, at der maatte være noget ved Lyset. I 1861 begyndte General Pleasanton at dyrke Planter og opdrætte Avlsdyr samt bade Mennesker i blaat-hvidt Lys, ud fra den Betragtning, at naar Himlen var blaa og Lyset hvidt, maatte der være Mening i det. For hver blaa Rude i hans Vinduer var der tre hvide. Generalen var inde paa en rigtig Vej, men uden rigtig Begrundelse, og paa amerikansk Vis skulde Metoden slaas op til straks at være et Universalmiddel. Han udgav en Bog, hvis Titel i Oversættelse lyder: „De blaa Lysstraalers og den blaa Himmelfarves Indflydelse paa Udviklingen af Dyre- og Plantelivet, som Middel til at stanse Sygdom og genoprette Helbredet i akutte og kroniske Sygdomme hos Mennesker og Husdyr“. (Philadelphia 1871.)

Niels Finsen refererer i sin Afhandling „Lysets kemiske Straaler som Incitament“ Generalens Forsøg paa den elskværdigste Maade. Han ender med at sige: „Generalens Bog er trykt paa blaat Papir og indbunden i blaat Bind, allerede herved fremkaldes uvilkaarligt en Mistanke om, at ogsaa Indholdet er „farvet“.“

Er man i Tvivl om, hvad Solen betyder, saa prøv blot en Sommermorgen at overvære Solopgangen i Brynet af en Skov.

Naturen hviler i sin dybeste Ro, før Dagen bryder frem, ingen Fuglesang, ingen Summen af Insekter, ingen Raslen bag Busk og Blad, alt er Stilhed.

Da rinder Solen.

Vidunderligt som denne tavse Natur fik Mæle. Luften genlyder af Fuglekvidder, det summer og brummer om Blomster og Straa, det rasler bag Busk og Blad, ja selv inde i det dybe Krat er der noget, der rører sig. Liv og Bevægelse overalt. Sandelig er Solen en gammel Urostifter, som Studentervisen siger.

Men vilde man søge en Forklaring af videnskabelig Natur paa alle disse Fænomener, saa stod man overfor det lukkede Land, som der hørte en Niels Finsens Evner til at gennemtrænge, skærpede som de maaske var, fordi han selv mere end mange trængte til Sol og Lys paa Grund af sin svære Hjærtesygdom.

Saa blev da paa en Maade hans Lidelser til Held for hans Livsværk. Ogsaa deri laa en Lykke. Tænk paa, hvor mange der hæmmes i at udføre, hvad de vil, fordi Sygdom er en ubønhørlig Herre.

Niels Ryberg Finsens Vugge stod paa Færøerne. Den 15. December 1860 blev han født i Thorshavn, hvor Faderen var Amtmand.

Slægten Finsen stammer fra Island og hører til de ældste og berømteste Slægter paa Sagaøen.

Det er lykkedes at føre Stamtavlen tilbage til Þórður Bjarnarson, som var Landnamsmand og levede omkring 900 paa Høfða i Høfðastrænd. Paa Vejen nedefter møder vi den berømte Teolog, Biskop, Dr. teol. Finnur Jónsson (1704—1789), hvis Søn Hannes Finsón (1739—1796) ligeledes var overordentlig bekendt som teologisk og historisk Forfatter. Han var Æresdoktor ved Københavns Universitet og fik Tilbud om Professorat men foretrak at gaa op til Bispedømmet i Skálholt, hvor han blev Faderens Efterfølger. Efter ham beholdes Slægtsnavnet Finsen. Hans ældste Søn Jón Finsen (1792—1848), der døde som Herredsfoged i Aarhus, var Fader til Hilmar Finsen (1824—1886), der en Tid lang var Indenrigsminister og døde som Overpræsident i København. Biskop Hannes Finssons anden Søn Ólafur Finsen (1793—1836) døde som konst. Stiftamtmand over Island. Han havde tre Sønner.

Den ældste var Højesteretsassessor Vilhjalmur Finsen (1823—1892). Anset retshistorisk Forfatter.

Den anden Jón Finsen (1826—1885), Dr. med. og Stiftsfysikus for Lolland og Falster.

Den tredje Hannes Finsen (født i Reykjavik 1828, død i Ribe 1892) var Jurist og udnævnedes 1858 til Landfoged, 1871 til Amtmand over Færøerne, 1884 til Stiftamtmand over Ribe Stift. Han var gift to Gange, begge Hustruer var født Formann. Den første, Fru Johanne Finsen, var født 1833 og døde i Thorshavn 1864. Af dette Ægteskab var 4 Børn, Etatsraad Olaf Finsen, Apoteker i Thorshavn, Niels Ryberg Finsen, Fru Elisabeth Reyn (gift med Overlæge Reyn ved Lysinstitutet) og Postmester i København Vilhelm Finsen.

Slægten Finsens gamle Adelsmærke er en hvid Falk i blaat Felt, altsaa det, der nu er Islands særlige Vaaben.

Fra de første Barndomsaar er der vel ikke noget mærkeligt at berette om Niels Finsen. Han var en mild, stilfærdig lille Dreng, som nok saa meget elskede at færdes ude i Naturen som inde i Skolestuen.

Men alligevel var han en rask Dreng, som med Iver og Kappelyst krøb til Fjælds op ad de stejleste Veje. Der huggede han i Sten sit N. R. F.

En af disse Klipper, hvori han med en stump Økse havde fæstnet sit Navnetræk, findes nu i Amtmandens Have i Thorshavn. Stenen har Konferentsraad Jørgensen ladet indhegne og er overgivet Thors-havn Kommune til Fredning.

Storladen er Naturen paa Færøerne, disse mærkelige Klippeøer, som hæver sig stejlt op af Atlanterhavets Dyb.

Den gamle Amtmandsbolig, hvor Niels Finsen blev født, laa ikke langt fra Vandet, og Brødrene tumlede stadig om nede ved Stranden.

Der er Liv paa Thorshavns Rhed, Masser af Hav-

fiskere baade fremmede og hjemlige søger derind, saa der er meget at se paa. Ikke at tale om Grindefangster, Fuglejagt, Faareklipping, de karakteristiske Begivenheder i det færøiske Folkeliv.

Det kan nok give Ungdommen Lyst til Idræt og Kærlighed til Friluftslivet.

Alt dette prægede Niels Finsen og vænnede ham til et ret tvangsfrit Liv.

Fingrene sad ualmindelig godt paa ham, og han forstod sig tidlig paa at haandtere alle mulige Redskaber. —

Men saa skulde jo den alvorligere Skolegang til at begynde, og han blev sendt ned til Herlufsholm Kostskole.

Det, at omplante et færøisk Naturbarn i en hjemlig dansk, pædagogisk Planteskole, er nu ingenlunde nogen let Sag. Især ikke dengang, hvor Friluftslivet og Idræten var mindre i Forgrunden end nu. Og det faldt ogsaa helt uheldigt ud. Niels Finsen var alle sine Dage noget af den frie Fugl, der søger sine egne Veje. Det han interesserede sig for, det vilde han gerne vide Besked om. Alt det andet laa ham noget fjærnere, og han havde ondt ved at tvinge sig til Udenadslæren paa Omraader, som ikke fangede hans Interesse. Paa den Maade maatte det gaa ham daarligt i Skolen, han fulgte ikke med.

Det er maaske vanskeligt for Lederen af en stor Skole at individualisere. En noget tilbageholdende Elev, saaledes som Niels Finsen utvivlsomt var det, vil have svært ved at finde Forstaaelse, og den pædagogiske Dom over hans Evner vil let blive sønderlemmende, saaledes som den blev det her, hvor hans Skudsmaal blev: „Niels Finsen er en hjærtens-

god Dreng men Evnerne er smaa, og det mangler ganske paa Energi.

Livet har ofte dømt anderledes end Skolen.

Jeg har kendt en gammel Rektor, der muligvis var en udmærket Videnskabsmand paa sit specielle Sprogomraade, men sikkert en yderlig slet Pædagog. Han søgte undertiden hos os Drengene ganske at nedbryde Respekten for Skoleflidens Betydning ved at fortælle os om alle de dygtige Mænd, som havde været dovne og uduelige Elever af Skolen, medens Duksene næsten aldrig blev til noget.

Dette er Paradoksen. Men sikkert er det, at man skal være yderst varsom med at fastslaa en Mands daarlige Begavelse, fordi han i Skolen fik Prædikatet ubegavet. Evner, som slumrer, kan vækkes, naar den rette Paavirkning kommer.

Overfor Niels Finsen var nu Dommen misvisende. Ved at have undersøgt ham nøjere vilde man sikkert være kommet til et andet Resultat. Men hvad der navnlig er saa ganske misvisende, er at bruge denne let undskyldelige Skoledom til at fastslaa for hans senere Liv, at han egentlig var et ubegavet Menneske, naturligvis ikke paa Lysets Omraade, men i alle andre Henseender. Blev han ikke Student og medicinsk Kandidat med 2den Karakter? Jo, han var egentlig — ubegavet!

Ja, man vilde ikke fremdrage denne Urimelighed, hvis den ikke i Virkeligheden havde fundet et Slags Udtryk.

At Niels Finsen fik 2den Karakter til Artium, som han maatte tage paa et ham aldeles fremmed Sprog, var intet Tegn paa manglende Evner, tværtimod var det al Ære værd, at han klarede sig saa

godt. Og da han tog Lægeeksamen, var han allerede saa syg og havde saa faa Kræfter, at ogsaa her bliver hans Haud kun Bevis paa, hvad han trods alt evnede.

Men som ovenfor nævnet, han vilde helst gaa sine egne Veje, og han maatte derfor gøre et uoplagt og uinteresseret Indtryk paa mange af Skolens almindelige Omraader.

Saa blev han vejlet og fundet for let og skulde være Oversidder. Faderen gjorde nu et Træk i Sønnens Livsbane, som blev af stor Betydning for ham.

Han tog Drengen ud af Herlufsholm og satte ham 15 Aar gammel i Skole paa sin navnkundige Slægts Ø, i Reykjávíks Latinskoole.

Dette laa absolut Naturbarnet fra Færøerne nærmere, men det gav den nye store Vanskelighed, som ofte i de første Aar tog Modet fra ham, at nu skulde han lære alt paa et nyt og ingenlunde let Sprog.

Niels Finsen kom til at bo hos sin gamle Far-moder og tilbragte seks Aar paa Island. Og disse første Ungdommens Aar havde utvivlsomt stor Betydning for hans Udvikling.

Det var ikke nogen helt dagligdags Metode, efter hvilken Skolelivet formede sig i Reykjávíks Latinskoole.

Der er hos Islænderne ofte noget ejendommeligt autodidaktisk. En urokelig Tro paa ved egne Kræfter og ad egne Veje at naa frem mod de satte Maal. Ofte parret med en utrolig Foragt for, hvad andre har tænkt og sagt. Men medens dette hos nogle kan være Udtryk for en vis snæversynet Smaalighed, saa er det hos andre Udslag af en Storhed i Karakter-

anlægget, som minder om de gamle Sagaers Helteskikkelser.

Kammeratlivet i Skolen var stærkt udviklet, de ældre Elever mødtes ofte i Skolestuerne om Eftermiddagen, og det var Skik og Brug, at man drev et Specialstudium, om hvilket der taltes og søgtes Oplysninger, medens de Skolefag, der interesserede mindre, blev terpet ind i En af Kammerater, saaledes at man ikke helt var blottet for Viden i Timerne.

Finsen fortalte, hvorledes der kun var én Lektiesluger i hele Klassen, som altid kunde sine Sager udenad til Lærerens Fornøjelse og Tilfredshed. Men han blev betragtet med Foragt af de andre og kaldtes med det betegnende Tilnavn „Plapremand“.

Hele denne Undervisningsmetode, hvor den, der ikke interesserer sig for Matematik, faar sine Opgaver løste af andre, medens den, der dyrker Zoologi, undertiden ved meget bedre Besked end sin Lærer, er vistnok ikke anbefalelsesværdig i al Almindelighed.

Men vist er det, at af Niels Finsens Studenterhold blev foruden han selv i det mindste to af Kammeraterne ansete Videnskabsmænd.

I de første Aar længtes Finsen vistnok meget hjem.

Islands barske Klima, den solfattige Vinter og den ofte strenge Kulde var afgjort ikke til Gavn for ham.

Men Sommeren bødede jo noget derpaa. Fornøjelige Ferieophold hos en Slægtning inde i Landet var Lyspunkterne i Tilværelsen.

At tumle sig paa sin muntre lille Islænders Ryg i den herlige Fjældluft, det var noget for en Dreng som Niels.

Den storladne islandske Natur med de grønne Dale, de lange dybe Fjorde, de snedækte Fjælde, de skinnende Jøkler, alt det maatte gøre Indtryk paa ham. Og han gik dristig til Fjælds, var med til at samle Faarene paa de uvejsomme Græsgange højt oppe paa Vidderne, naar Ulden skulde flaaes af dem. Der var Tinder at bestige, vanskeligere end dem, han i Barndomsdagene magtede paa Færøverne. Og de drager En op til sig, især naar Midnatssolens Straaler faar Jøklerne til at gløde.

Man lærer at stole paa sine egne Kræfter og hige efter de høje Maal. Og saadan blev ogsaa den islandske Naturs Indflydelse paa Niels Finsen.

Han kom til at elske Idrætten og var den forreste i Kappelstrid.

Men Skæbnen vilde, at hans frie Flugt skulde hæmmes. Den Dag laa ikke mere fjærn, da han følte, at der var noget, som holdt igen. En gaadefuld, snigende Sygdom, som rejste uoverstigelige Skranker for hans Ydelser som Idrætsmand.

Hvornaar denne Sygdom, som blev hans Død, begyndte at udvikle sig, er det vanskeligt at afgøre, maaske bar han paa den allerede fra sin tidlige Barnealder.

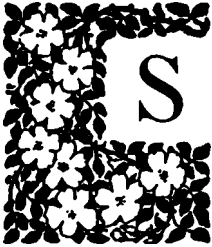
Men ligesom han senere med næsten overmenneskelig Kraft kæmpede imod den, da det galdt Livet, saaledes rømmede han kun langsomt, Skanse for Skanse, Stillingen overfor Idrætten.

Da han som Student maatte opgive de stærkere Bevægelser, kastede han sig med Energi over Sejlsport og Skydning. Særlig paa det sidste Omraade var han udholdende og ivrig. Som Riffelskytte var han en Mester. Riflen paa hans Væg vidner med sine

mange Sølvplader om talrige Sejre baade herhjemme og ved Skyttestævner i Kristiania og Stockholm.

En af hans Skydekammerater har gengivet en Scene fra en Kapskydning, hvor Finsen skød sine sidste og afgørende Skud. Forskellige Skytter rettede Spørgsmaal til ham, men han var som slagen med Døvhed og Blindhed for sine Medmennesker — noget som sandelig ellers ikke var Tilfældet — og svarede dem ikke. Kun for Skydningen havde han Tanker, og med den ham egne Ro satte han Skud efter Skud i Pletten. Da han saa var færdig, vendte han sig om og saa' paa Kammeraterne med sine straalende klare Øjne og det fine Smil og sagde: „Først slaa, siden snakke“, hvad var det saa, I vilde?“

Kammeratfølelsen i ham var bleven udviklet paa Island, den blev stærk hele Livet igennem, aldeles upaavirket af Tingenes senere Gang. — —

aa blev da Aarene stridt oppe paa den fjerne Klippeø, og i Aaret 1882 drog han til København — som Student og fik straks Fribolig paa Regensen, hvortil jo fortrinnsvis de islandske Studenter har Adkomst.

Et saa intimt Samliv, som Regensens 100 Alumner fører det, kan i høj Grad være udviklende for en ung Student. Her bliver Anledning til Meningsudvekslinger ved ivrige Diskussioner, her fattes Standpunkter, som atter tabes, her dyrkes Rhetorik, her øves Kritik, stundom vel med sund og god Logik, sommetider ogsaa uden, her skabes løftede Stemninger i den minderige Gaard under Lindens løvrige Krone — kort sagt her kan gives mere aandelig Udvikling end den, det mere spredte Studenterliv medfører, om det end gennem Foreningslivet tilstræber noget lignende.

Niels Finsen var nu en ivrig Regensianer, selv om hans Beskedenhed ogsaa her holdt ham noget tilbage. Han holdt f. Eks. ikke af at træde i Forgrunden som Taler. Han deltog med Lyst i det kammeratlige Samliv, uden at lade det bemægtige sig til Skade for Studierne. Han tilhørte i Anskuelser 80-ernes radikale Ungdom. Hans Radikalisme bundede i hans ideale usnobbete Karakter. Han var saa fri for Trykket af traditionelle Meninger eller formelle Hensyn, saa uforfærdet i sin Tvivl om Tingenes Rigtighed blot i Kraft af det bestaaendes Ret. Han

var fra første Færd en Sandhedssøger, som selv vilde fundere sin Viden; det var ham ikke nok, at Majoriteten ansaa en Ting for rigtig. Selv vilde han undersøge og erkende ethvert Fænomen i Naturens store Husholdning, ved hvilket hans Interesse blev holdt fast.

Intet Menneske kunde mindre end Finsen nøjes med en Sludder for en Sladder. Det laa hans aabne og ærlige Natur saa fjærnt, og det blev hans Styrke, da han kom ind paa sit Livs egentlige Gerning.

Foreløbig drev han nu paa med det medicinske Studium og gjorde allerede paa Regensen den Erfaring, at han arbejdede bedre i sin Kontubernals Værelse end i sit eget. Kontubernalens Værelse var nemlig i Modsætning til Finsens solbeskinnet. Men denne dagligdags Iagttagelse gjorde ikke den Gang noget dybere Indtryk paa ham; den stød i saa nært Forhold til en vis Tendens til at fryse, som allerede da kunde plage ham, uden at hverken han eller nogen anden anede, at den skyldtes hans fremadskridende Hjertesygdom.

De skyggefulde Værelser forfulgte iøvrigt Finsen. Da han kom til at bo paa St. Annæplads 13, blev hans Higen efter Sollyset endnu stærkere, og der er det, at Ønsket om at begrunde Lysets behagelige Indvirken paa hans Organisme bliver fremtrædende, saaledes som han selv i et efterladt Udkast skildrer det:

Efterladt Udkast (Fragment).

„Min første Interesse for Solen og Sollyset stammer fra 1887 eller maaske 1888, medens jeg endnu var Student. Jeg boede dengang paa St. Annæplads

Nr. 13, hvor jeg havde et lille Værelse paa 3die Sal, der vendte mod Nord. Jeg var dengang meget anæmisk, og jeg erindrer, at, naar jeg sad og læste, faldt jeg ofte i Søvn paa Stolen, læste saa igen og faldt saa i Søvn igen. Dette var ellers mod min Natur og tydede sammen med andre Symptomer paa en Del Anæmi. — Min senere Sygdom var allerede den Gang i stærk Fremmarsch (de første Tegn stammer saa vidt jeg kan erindre fra Sommeren 1883), men jeg troede dengang, det var Mavekatarh og Anæmi. — Jeg kom nu paa de Tanker, at det vilde hjælpe mig, hvis jeg kunde faa mere Sol eller komme mere i Solen, og mente, at Anæmien maaske tildels skyldtes, at mit Værelse vendte mod Nord og aldrig fik en Solstraale. Jeg begyndte derfor, naar det lod sig gøre, og der var Sol, at spadserere frem og tilbage nede paa St. Annæplads, som har et dejligt solbeskinnet For-tov. Som Mediciner lod jeg mig imidlertid ikke nøje med den Fornemmelse eller Følelse, at Sollyset var godt, jeg vilde ogsaa vide, hvori dets Gavn bestod. I vore fysiologiske Forelæsninger i den øvrige Medicin havde jeg intet lært derom, og jeg husker, at jeg derfor søgte i min tyske Fysiologi (Her-mann) for at faa at vide, hvad Gavn Sollyset gjorde paa Organismen, men jeg fandt ikke andet end en lille Bemærkning om, at Moleschott havde fundet, at Kulsyreudskilningen forøgedes ved Lysvirkning, men at dette endnu ikke kunde betragtes som ganske fastslaaet. Hvad der ellers fandtes om Lyset handlede om dettes Forhold til Synet og Synsorganet. — Jeg erindrer tydeligt, at min specielle Interesse herved vakttes; min umiddelbare Følelse af, at Sollyset maatte være til Gavn for Organismen var saa

stærk, at jeg mente, jeg havde Ret, og at Fejlen laa i Fysiologien, som ikke lærte noget om denne Virkning. Saa vidt jeg erindrer havde jeg dengang ikke Tanke for en Anvendelse af Lyset eller for at lægge mig specielt efter dets Undersøgelse, det var udelukkende for min egen Skyld, for at faa at vide, hvad det gjorde godt for.

Jeg samlede i denne Tid forskellige Iagttagelser, fordi Emnet interesserede mig, men Tidspunktet for disse Iagttagelser erindrer jeg ikke. En af mine første Iagttagelser og tillige Argumenter for Lysets Gavnlighed var følgende: Nedenfor mit Vindue i Gaarden var der et fladt Tag, som var halvt beskinnet af Solen; paa Taget laa en Kat og soled sig, vendte sig og strakte sig og syntes meget tilpas. Kort efter naaede Skyggen den, og Katten flyttede sig længere hen ind i Solskinnet, dette gentog sig et Par Gange. Denne lille dagligdags Iagttagelse havde for mig en dobbelt Betydning. For det første sluttede jeg deraf, at Sollyset var til Gavn for Katten, siden den instinktmæssig søgte Solen, og dernæst husker jeg, at jeg misundte Katten, der kunde ligge saaledes i Solen. Derved fik jeg min første Tanke om Solbade eller Lysbade, — senere fik jeg jo at vide, at man allerede i Oldtiden havde Solbade, men dengang havde jeg aldrig hørt derom. — En anden lille Iagttagelse var af samme Natur. Jeg stod en Dag paa Broen over til Slotsholmen (Højbro) og saa ned i Vandet (paa Grund af min Sygdom maatte jeg nemlig ofte standse paa Vejen), det var stærkt Solskin, og Broen kastede en skarp Skygge ned over Kanalen, hvis Vand af Strømmen med ret stærk Fart blev drevet ind under Broen. Jeg saa et af de Insekter,

som løber paa Vandets Overflade (en Vandløber?) blive drevet med Strømmen hen mod Broen, men lige i det Øjeblik det kom til det Sted, hvor Broens Skygge faldt paa Vandet, fo'r det frem over Vandfladen ind i Sollyset, kort efter var det af Strømmen igen drevet hen til Broen, og i samme Øjeblik det naaede Skyggen, fo'r det frem igen; dette gentog sig ganske regelmæssigt utallige Gange, lige saa længe jeg stod paa Broen. — Da jeg en Dag fortalte en af mine Bekendte disse Iagttagelser om Katten og Vandløberen, fortalte han om en Stuehund, som gerne søgte den Plet paa Gulvet, som Solen faldt paa. —

Disse tre, i sig selv ret ubetydelige Iagttagelser var det, som lidt efter lidt fæstede hos mig ikke alene Tanken om Lysets Betydning, men ogsaa om en eventuel praktisk Anvendelse af Lyset (d. v. s. som Lysbade. — Nu kom imidlertid Eksaminerne (1ste Del i Sommeren 1889 og 2den Del i Sommeren 1890) og absorberede min Tid og mine Tanker. Først da jeg var bleven Prosektor (Sommer 1890), gav jeg mig igen mere af med dette Emne, og det blev mig lidt efter lidt klart, hvilken Betydning det vilde have. Tidspunktet for Udviklingen i denne Tid er ikke saa let at give.....“

En af de Evner, Finsen under sit Studium saa absolut lagde for Dagen, var hans store manuelle Færdighed. Hænderne sad svært godt paa ham, hvad enten det drejede sig om at tumle med en snedig Mekanisme eller at føre Kniven ved den anatomiske Dissektion. Hvad han præsterede paa sidstnævnte Omraade var ikke set siden Knud Valløes

Tid, og allerede inden Finsen tog sin Lægeeksamen, var han af Professor Chievitz bestemt til at blive anatomisk Prosektor. —

I Ferierne hjemme i Ribe var det jo en Selvfølge, at Amtmandens Sønner og Biskoppens Døtre maatte mødes.

Og der skete det — efter første Del af Eksamen — i 1889, at Niels Finsen fandt sin tilkommende Hustru, idet han forlovede sig med Frøken Ingeborg Balslev.

I et Brev til sin Forlovede fortæller Finsen, hvorledes Professor Chievitz har tilbudt ham at blive Prosektor efter endt 2den Del. Og han forsøger paa enhver Maade at bortforklare, at det skulde være, fordi han var i Besiddelse af særegen Dygtighed; han kan saamænd selv ikke rigtig forstaa, hvorfor man vil have ham til en Stilling, som mange sikkert maatte kunne beklæde bedre end han.

— Det er vistnok sjældent, at et Menneske, som i en ung Alder faar et smigrende videnskabeligt Tilbud, taler i saa dyb og oprigtig Beskedenhed om sig selv. —

Det begyndte at knibe med Helbredet i al denne Eksamenslæsnings-tid. Finsen følte sig træt og havde Møje med at gennemføre Arbejdet. Han skød Skylden paa Anæmien, som han mente skyldtes en Mavekatarrh. Det var i Virkeligheden hans Hjertesygdom, som tog de første haarde Tag i ham.

Men Lægeeksamens anden og anstrengende Del blev dog gennemført Sommeren 1890, og efter nogen Tids Ferie ansattes Finsen som Prosektor Anatomix ved kirurgisk Akademi.

I tre Aar havde han denne Stilling, og mange medicinske Studenter havde Lejlighed til at beundre hans elegante Dissektion ved de anatomiske Øvelser, ligesom han ogsaa var en søgt Manuduktør.

Hans Tanker har vel nok været at bruge sine Evner i Kirurgiens Tjeneste, snarest som Øjenlæge, hvor en sikker Haand er af saa stor Betydning. Men i denne Periode er det, at Studierne og Eksperimenterne over Lysets Indvirken paa den levende Organisme bryder igennem alt andet og tilsidst sejrrigt behersker hele hans Forskning.

Det var typisk for Finsens Personlighed, at han, da hans Interesse for Lysets Virkninger bliver vakt, ikke slaar sig til Ro med de sparsomme Oplysninger, Fysiologien kunde give ham. De fleste andre medicinske Studenter vilde have sagt til sig selv, at, naar der ikke fandtes mere om det Spørgsmaal, saa var det vel, fordi der ikke var mere at finde.

Finsen betragter det netop som en Spore til videre Forskning. Hans personlige Overbevisning om, at der laa noget dybere og større i den Sag, var ham tusindfold mere værd end al den officielle Videnskabs Afvisen af Spørgsmaalet.

Paa fuldstændig bar Bund begyndte han sine Undersøgelser i fuld Bevidsthed om, at Vejen frem var baade lang og besværlig. Men netop derfor fristede den ham.

Og med den geniale Seers primitive Klarhed gjorde han sine Eksperimenter saa simple og saa indlysende, at de mangen Gang saa helt „uvidenskabelige“ ud.

Typisk for hans Metode er Eksperimentet over „Solerythemet“, det der, som tidligere nævnt, ved Hammers og Widmarks Undersøgelser var bleven

forklaret som en Virkning ikke af Varmen men af Lysets kemiske Egenskaber.

Vi maa atter over til Bispegaardens Have i Ribe. Det er Sommeren 1892.

Forskellige Overvejelser med Hensyn til Lysets Indvirken paa Mennesket, blandt andet Spørgsmaalet om, hvorfor Negrene egentlig af Naturen var blevet behandlede paa en tilsyneladende urimelig Maade ved at faa tildelt den varmeste Hudfarve, medens vi Nordboere havde faaet den koldeste, førte Finsen ind paa Erkendelsen af, at Hudens Farvestof, Solbrændtheden hos os og Tropebeboernes mørkere Farver, er et Beskyttelsesmiddel imod Lysets altfor kraftige Indvirken. En saadan Teori var fremsat af den bekendte Hudlæge, Dr. Unna i Hamborg, men hans Arbejde var Finsen ubekendt, da han praktisk førte Beviset for den.

Just for at efterligne Negernes sorte Hud bar Finsen sig ad paa følgende Maade.

Paa sin hvide til daglig tildækkede Underarm malede han en ca. 2 Tommer bred Stribe med Tusk og udsatte nu Armen i ca. 3 Timer for stærkt Sollys.

Da saa Farven blev vasket af, viste Huden sig derunder ganske hvid og normal, medens den paa begge Sider var rødlig og efter et Par Timers Forløb blev Sædet for stærk Rødme, Ømhed og Svulst, saadan som Solerythemet karakteristisk viser sig. Det hvide upaavirkede Bælte stod med aldeles skarp Grænse imod det røde og gengav alle de smaa Uregelmæssigheder i Tuskstrøgenes Rand.

Et Par Dage efter var Svulst og Rødme borte, og Armen viste sig da ret kraftig solbrændt (pigmenteret) med det stadig hvide Bælte tværs over.

Nu blev Armen atter udsat for Bispegaardshavens brændende Sol, men denne Gang uden Sværte, og Følgen blev nu lige den modsatte. Det hvide Bælte fik Solerythem, var rødt og svullent, men den pigmenterede Hud var uskadt — maaske kun lidt kraftigere brunfarvet.

Dette simple Forsøg, som saa klart beviser Hudfarvestoffets Rolle, siger os, at selvfølgelig er ogsaa Naturens Ordning den viseste, Negerens sorte Hudfarve er hans kraftige Skjold imod de lodrette Solstraalers altfor kraftige kemiske Virkning paa Organismen.

Det er for saa vidt ganske ejendommeligt, at det er Lysets skadelige Indvirken, som bliver Genstand for Finsens første Afhandling, thi hans Kongstanke var og blev jo dets gavnlige Indflydelse paa den menneskelige Organisme.

Men han vilde til Bunds i Lysets Egenskaber og maatte derfor ogsaa tage de skadelige Virkninger med.

Dog blev han ikke staaende ved Undersøgelserne af Hudfarvestoffets Betydning. Hans geniale Blik saa videre ud.

Naar Huden i normal Tilstand kunde paavirkes saa stærkt af Lyset, hvor meget mere maatte den da ikke være udsat, naar den ved sygelige Forandringer var berøvet en Del af sin naturlige Modstandskraft.

Denne Tanke førte Finsen til gennem rent videnskabeligt Ræsonnement at angive den Behandling af Koppesydomme, som populært fører Navnet „Det røde Værelse“.

Vi behøver næppe at erindre om Koppesydom-

mens ubehagelige Følge, de vansirende Ar, som netop er saa fremtrædende i Ansigtet og paa Hænderne.

Om Behandling af Kopper var det paa dette Tidspunkt Finsen bekendt, at en engelsk Læge C. Black i 1867 havde offentliggjort nogle Forsøg, han havde gjort paa at behandle Koppepatienter med fuldkommen Udelukkelse af Dagslys. Det var i det engelske medicinske Tidsskrift „The lancet“, at Black meddelte, hvorledes det var lykkedes ham at undgaa Ardannelsen ved Anvendelsen af komplet Mørke, og sammesteds bekræfter Barlow i 1871, at denne Behandling virkelig forhindrer Betændelsen af Koppepustlerne og den deraf følgende Ardannelse. Men saa glemmes Metoden. Et Par Dødsfald vakte Publikums Modstand imod denne „inhumane“ Behandling at spærre de stakkels Patienter inde i mørke Stuer, og da man ikke kunde give nogen videnskabelig Begrundelse af Metodens Værdi, saa faldt den bort. Publikum sejrede.

Nu siger imidlertid Finsen, at vi sikkert bør skænke disse Beretninger langt større Opmærksomhed; han minder om, at Arrene væsentligst kommer paa de for Lyset udsatte Dele af Legemet. Men i Stedet for den rigoristiske Behandling i Bælgmørke angiver han, at det utvivlsomt vil være tilstrækkeligt at tildække Vinduerne med tætsluttende røde Gardiner eller anvende røde Glasruder.

Der var paa det Tidspunkt ikke Kopper i København, saa der var ingen Anledning til at prøve Metoden.

Finsen vilde dog sikre sig, at der lejlighedsvis gjordes Forsøg dermed og henvendte sig derfor dels til Blegdamshospitalets Overlæge, der optog Henven-

delsen saaledes, at Finsen blev nødt til at svare ham: „De kan dog i hvert Fald gerne lade være med at le af mig“, og dels til Overlægen paa Øresundshospitalet, Professor Feilberg, der med største Beredvilighed lovede at gøre Eksperimentet, og forøvrigt bestandig senere forblev Finsen en interesseret Medarbejder og god Støtte.

Men Kopper var der jo desværre ingen af.

Ikke desto mindre blev det hurtigt slaaet fast, at Finsens Metode sandelig ikke var Galimathias til at le af. Bergen var netop i Sommeren 1893 hjemsogt af en Koppepidemi, og Epidemilægerne her havde lagt Mærke til den unge danske Prosektors Afhandling i Hospitalstidende. De fulgte hans Raad og behandlede Patienterne i rødt Lys, d. v. s. med Udelukkelse af kemisk virkende Straaler, og Resultaterne var de bedst mulige. Ja, ved en Fejltagelse førtes endog Beviset for Lysets skadelige Indvirken, idet man af Vanvare kom til at lukke op hos en enkelt Patient for det hvide Lys blot en kort Tid. Resultatet blev, at Koppepustlerne, som i rødt Lys tørrede ind uden Betændelse og uden Feber, her straks blev inflammerede og gav alle de Symptomer, som netop er de ubehageligste ved Koppesygdommen, Betændelsen, Svulst og Smerter i Huden, Skorpedannelse, Kløe og endelig de hæslige Ar.

Saaledes var da det første praktiske Resultat af Finsens Undersøgelser slaaet fast. Det røde Værelses Virkning er sikker nok. Slog Behandlingen af og til fejl, skyldtes det, at Indretningen af det røde Værelse var mangelfuld. Folk nøjedes med at hænge røde Gardiner op men passede ikke paa, at det hvide Lys trængte sig ind gennem Sprækker og Huller.

Lystætheden maa helst være saa sikker som i det fotografiske Mørkkammer.

De gode Resultater fra Bergen Epidemien gav Finsen Anledning til en ny Afhandling „Om de kemiske Straalers skadelige Virkning paa den dyriske Organisme“, som fremkom i Hospitalstidende 1. November 1893.

Han uddyber her de tidligere fremsatte Anskuelser og fremhæver navnlig, at Lysets skadelige Virkning kan gaa saa vidt, at Organismer ødelægges. Saaledes vidste man, at Bakterier hæmmedes i deres Vækst eller dræbtes i Lyset, medens de derimod trivedes bedst i Mørke.

Forskellige lyssky Dyrs Forhold drages ogsaa frem, og Finsen gør Rede for, at det røde Lys virker som Mørke, medens det blaaviolette virker som fuldt Lys, fordi det indeholder kemisk virkende Straaler.

Ogsaa de koncentrerede Lysstraalers Forhold omtales, og Finsen viser ved en Række Eksperimenter, hvorledes Lyset er i Stand til at fremkalde Betændelse og Forandringer i Blodet paa Halen af Haletudser, som under Forsøget blev overrislede med koldt Vand for at udelukke Varmevirkningen.

Disse Forsøg blev grundlæggende for den senere Lysbehandling, som paa det Tidspunkt endnu ikke var opfunden.

De Erfaringer og Iagttagelser, Finsen havde gjort, var originale. Nye — og dog for en Del saa overmaade gamle.

Professor Julius Petersen, vor udmærkede medicinske Historiker, gjorde i et følgende Nummer af Hospitalstidende opmærksom paa, at man allerede

tidligt i Middelalderen anvendte røde Omhæng om Alkoverne og røde Tæpper i Stuerne hos de koppe-syge og opnaaede at undgaa Ar.

Forøvrigt kendtes denne Behandling ogsaa af Østens Folkelag. Kinesere og Japanesere tildækker deres Syge med røde Klæder. Japaneserne ved den Dag i Dag, at det skal være en bestemt rød Farve, ikke en karmoisinrød f. Eks.

En Dansk, som i sin Begejstring over Finsen om-talte den nye Metode for japanske Venner, blev yderst overrasket ved at høre, at det var noget, de saa godt kendte. Men „hvorfor“ det vidste de na-turligvis ikke, saalidt som Middelalderens Doktorer, der tilsidst nøjedes med at lægge røde Kugler i Patientens Seng.

Det var da intet Under, at en mere oplyst Læge-kunst havde forkættet den røde Metode og revet de røde Forhæng ned. Først Niels Finsens Begrundelse gav den gamle Behandling sin endelige Fornylse.

Finsen gør endnu den 27. December 1893 i Hospi-talstidende Rede for den historiske Udvikling af Koppebehandlingen, som han først længe efter sin Metodes Offentliggørelse stiftede Bekendtskab med. I Begyndelsen af 1894 fik vi en Koppeepidemi i Køben-havn. Vestre Hospital blev rømmet, og Koppepatien-terne behandlede her under Tilsyn af Professor Feil-berg, som holdt sit Løfte til Finsen og installerede dem i Værelser med røde Vinduer og Forhæng.

Metoden slog ikke fejl i et eneste Tilfælde.

Vi har her gjort Rede for det, man kan kalde den negative Lysbehandling, hvor Sigte er taget paa at udelukke Lysets kemisk virkende Straaler, fordi de gør Skade. Lad os blot for Fuldstændigheds Skyld

tilføje, at der ogsaa er andre Sygdomme end Kopperne, hvor Udelukkelse af kemiske Lysstraaler synes at være af Betydning; saaledes f. Eks. ved Mæslinger.

Muligvis paavirkes ogsaa Vaccinationspustlerne gunstigt.

Og endelig fortjener det at nævnes, at Forsøg paa i varme Lande at bære Klædedragt, hvis Farve i mindre Grad tillader det tropiske Sollys' stærkt virkende kemiske Straaler at gaa igennem sig end det sædvanlige hvide Flonel, tilsyneladende har givet godt Resultat. Imidlertid er de herhen hørende sygelige Tilstande endnu for lidt undersøgte, til at man kan danne sig en sikker Mening. — Lysomraadet har mange Felter, som endnu afgiver Stof til Studier.

Men hvad Veje end Undersøgelserne slaar ind paa, de kan dog alle føres tilbage til de Impulser, Finsens frodige Aand har sat i Verden.

i har hidtil kun nævnet nogle faa af Finsens mange Forsøg.

At disse imidlertid var ret omfattende, faar vi Rede paa ved at læse hans fornøjelige Afhandling „Lyset som Incitament — nogle Eksperimenter“, som oprindelig fremkom i Hospitalstidende Februar 1895.

Denne Lysets Egenskab som Energivækker, Impuls til Bevægelse, Urostifter om man vil, havde Finsen jo allerede haft en Fornemmelse af, naar han paa sine Spadsereture studerede Dyrelivet i Slotsholmens Kanaler.

Som Undersøgelsesobjekt brugte Finsen nu Frø eller Salamanderæg, i hvilke man henimod Fosterlivets Slutning af og til ser Fostret bevæge sig paa en ganske regelbunden Maade. Lader man nu direkte Sollys falde paa Æggene, saa bliver Fostrenes Bevægelser langt hyppigere end før. Og prøves derpaa forskelligt farvede Lysstraaaler (gennem farvede Glas), saa viser der sig store Forskelligheder, idet rødt og gult Glas virker ligesom Skyggen, medens blaat Glas virker som direkte Sollys, hvoraf det fremgaar, at den ganske overordentlig store Evne, Lyset har til at fremkalde Bevægelse, skyldes de blaa violette, d. v. s. kemiske Straaler.

Forsøgene blev ogsaa udstrakt til fuldt udviklede Dyr, som straks fo'r afsted gennem Vandet, naar

Lysset ramte dem, medens de længe kunde „staa“ stille i Skyggen (resp. rødt Lys).

Lysset virker ikke blot som Impuls til Bevægelse men ogsaa til hurtigere Udvikling.

Men de forskellige Dyreformer opfører sig meget forskelligt overfor Lysset. Nogle er lyssky og søger fortrinsvis Mørket, andre derimod bestræber sig af al Magt for at faa saa meget Lys som muligt.

Finsen viste gennem en Række Forsøg, at det stadig drejede sig om enten at undgaa eller søge Lyssets kemisk virkende Straaler. Han lavede sig en Kasse, hvis Laag var dannet af en Række forskelligt farvede Glas, rødt, gult, grønt og blaat. I Kassen lagdes f. Eks. en Dyrge Regnorme. Det varede ikke længe, inden alle Ormene laa under det røde Glas. Vendte man nu Laaget, saa at det blaa Glas kom der, hvor det røde var, saa mobiliseredes Ormehæren, og efter en halv til en Times anstrengende Marche lejrede samtlige Regnorme sig atter under rødt Glas. Det røde ukemiske Lys er for dem saa godt som Mørke, og det er jo det, de søger.

Forsøget blev nu gjort med Ørentviste, som jo ogsaa er lysrædde Dyr, og Virkningen var her den samme, blot meget hurtigere, fordi Ørentvisten er letbevægelig. Saasnart det blaa Lys faldt paa dem, blev de urolige og krøb frem og tilbage, indtil de havde fundet Ly under det røde Glas. Ja, de gentagne Forsøg med at vende Laaget dresserede saa at sige de ældste og klogeste Ørentviste, saa at de straks, naar det blaa Lys kom, vidste Besked og ilede i rigtig Retning hen i det røde.

Blev der derimod anbragt Sommerfugle i en Kasse med halvt rødt og halvt blaat Glaslaag, saa

var der idel Bevægelse under det blaa Glas, og der samledes de fleste, medens de enkelte, der var under rødt Glas, satte sig i Hvilestilling med sammenfoldede Vinger.

Finsen havde med disse og flere lignende Forsøg godtgjort, at Lysets kemisk virkende Straaler under visse Omstændigheder fremkalder Bevægelse, skaber Energi, fungerer som kraftvækkende, og at man altsaa ved Siden af Lysets velkendte Elementer Varme og Lys (i Betydningen Belysning) havde en tredje Faktor „den kemiske Kraft“, hvis Virkninger dels kunde være skadelige, fordi den havde Evne til at destruere, og stærkere jo mere koncentreret den var, dels gavnlige som Udviklings-fremmende, Livs-inciterende, i Stand til at skabe almindeligt Velvære etc.

Derfor maatte der blive de to Behandlinger: Udelukkelse af kemiske Straaler som ved Kopperne o. l. og Anvendelse af kemiske Straaler i Form af Lysbade.

Lysbadene var kendt i Oldtiden, men var senere ganske gaaede af Brug. Finsens forskellige Iagttagelser gav atter Stødet til, at Solbadene kom paa Mode, ja blev til en ren Mani.

Og dog er den Lysbadebehandling, hvis Maal er at gøre sig saa bronzebrun i Huden som en Araber, saare langt fra den Finsenske Behandling.

Endnu fjernere staar de saakaldte „Lysbade“, som er angivne af Professor Kellogg, og som bestaar i, at man i en Kasse udsætter sig for Straalerne fra en hel Del elektriske Glødelamper. Disse udsender nemlig yderst faa kemiske Straaler, men derimod overmaade mange Varmestraaler, og det er disse sidstes Virkning, der gør Glødelysbadet til et glimrende

Svedebad. Med **Lysbade** i kemisk Forstand har de ikke det ringeste at gøre.

Det Lysbad, som Finsen vilde indføre, var Anvendelsen af den størst mulige **Mængde kemiske** — altsaa kolde — **Lysstraaler**, og det opnaaedes bedst ved det elektriske **Buelysbad**, hvor Legemet udsattes for **Straalerne** fra et kraftigt **Buelys**, men hvor man netop maatte passe, at „**Solbrændtheden**“ indtraadte saa langsomt som muligt, for er man først brændt araberbrun, saa virker jo de kemiske **Straaler** slet ikke mere. Man har sat de rødgule **Vinduer** i sin **Huds Porer** og gjort de dybere liggende **Lag** saa sikre som fotografiske **Mørkkamre** imod de fæle kemiske **Straaler**. Men det var jo egentlig ikke det, man vilde opnaa.

Finsens **Impuls** har givet **Stødet** til en **Verdensbevægelse**. Sejl man ned ad **Rhinen**, **Elben**, **Moldau**, **Donau**, overalt ser man nøgne **Mennesker**, der bader i **Solen**. Ved **Havets Kyster** er det ikke mere **Vandet**, der er de **Badendes Hovedelement**, det er **Solen**. Og den **honette Ambition** gaar i **Retning** af **Mahognifarve**.

Underligt saa hastigt **Skønhedsbegrebet** kan forandres. Før var en blændende **hvid Hals** det mest eftertragtede, nu skal den helst være **kobberrød**. Men det pudsigste ved det hele er, at **Ambitionen** hviler paa en **Misforstaaelse**.

Derfor kan det jo alligevel være sundt og godt at hærde sig ved at udsætte det nøgne **Legeme** for **Luftens Indflydelse**, det øver **Hudens varmeregulering** Evne. Og **Lys** kan jo dræbe **Bakterier**, som sidder udenpaa **Huden**. Men om **dybere gaende kemisk Lysvirkning** bliver der ikke mere **Tale**, naar den stolte **brune Farve** er opnaaet.

Tanken om det universelle Lysbad havde været den Ledestjerne, som førte Finsen ind paa Lysundersøgelserne. Han vilde udfinde de videnskabelige Grunde for det Velvære, han, som vi alle, føler under Sollysets Indflydelse.

Men paa Vejen er det, at han kommer til at arbejde med helt andre Egenskaber ved Lyset.

Vi har ret udførligt maattet gøre Rede derfor; uden det vil man ikke forstaa Udviklingen i hans Livsgerning. Ad rent teoretisk, spekulativ Vej kom han til Koppebehandlingen.

Vi skal nu se, hvorledes Forsøgene med det koncentrerede Lys, Lyset samlet i Lindser (Brændglas), førte til en ren praktisk Erfaring, til den Behandling, som under Navnet Finsens Lysbehandling er den bedst kendte og mest berømte, den, der har givet Anledning til Oprettelsen af Lysinstituter i snart sagt alle civiliserede Lande.

Og dog var denne Lysbehandling kun et Sideled i Udviklingens Gang; den optog for en Tid hele Interessen og næsten alt Arbejdet, men Maalet var den ikke.

At Lyset kunde dræbe Bakterier, havde man allerede vidst siden 1877—78, da to engelske Læger, Downes & Blunt, offentliggjorde nogle Forsøg, som, hvor mangelfulde de end var, dog oplyste om det Faktum, at Solens Straaler var i Stand til ved direkte Paavirkning dels at dræbe dels at hæmme i Udviklingen en Del af de Mikroorganismer, som er Spirerne til forskellige af Menneskets Sygdomme.

Talrige Forskere har gjort mere eller mindre overbevisende Forsøg paa dette Omraade, særligt for at klare hvilken Art af Lysstraaler, der virkede kraftigst tilintetgørende paa Mikroorganismer, idet man jo maatte formode, at det ogsaa her drejede sig om en kemisk Virkning.

At hele dette Spørgsmaal maatte have den største Interesse er jo indlysende. Hvilken Betydning ligger der ikke i, at Naturen selv til Værn imod de sig saa hastigt formerende Sygdomsspirer har et saa mægtigt Vaaben som Solens Lys.

At Solstraalerne kan desinficere de utallige Støvpartikler, der som smaa Luftskebe, befolkede med de farligste Bakterier, svæver omkring i Atmosfæren, forklarer jo, hvorfor vi Mennesker da ikke ved hvert evige Aandedræt bliver forgiftede af den støvforurensede Luft, i hvilken vi lever. Forskellen paa Luften i solbeskinnede Rum og i Værelser, som aldrig ser en Solstraale, er saa iøjnefaldende. Aar-

sagen dertil hører sikkert ind under Lysets bakteriedræbende Evne.

Ogsaa det Faktum, at Flodvandet nedenfor en stor By, hvis Kloaker fører uendelige Masser af Mikroorganismer ud i Strømmen, saa forbavsende hurtigt renser sig, saa at Vandet atter bliver bakteriefrit efter et forholdsvis kort Løb, skyldes sandsynligst Solens Indvirken paa de øverste Vandlag, hvis Bakterier dræbes og synker til Bunds.

At her var et stort Omraade for Niels Finsen vil ikke forbavse nogen.

Han gjorde utallige Forsøg og bragte Klarhed i Spørgsmaalet og førtes som nævnt igennem Forsøgene ind paa den praktiske Lysbehandling med koncentreret Lys, som skulde tjene til at dræbe Mikroberne ved saadanne Hudlidelser, hvor for det første Aarsagen var en bakteriel Sygdom, og hvor for det andet Sædet var saa overfladisk, at Lysstraaerne kunde trænge ind til de syge Steder.

Hans første Forsøg gik ud paa at vise, hvor hurtigt de koncentrerede Lysstraaer formaaede at dræbe Bakteriekulturer. Og som sædvanlig er Forsøgsanordningen saa simpel og indlysende, at han endogsaa lader Bakterierne selv fortælle, hvor længe de er om at blive dræbte.

Dette skete ved paa en sindrig Maade at bruge uigennemsigtige Tal som Skyggegivere ved Bakteriekulturernes Belysning, saaledes at de i Skyggen uhindret voksende Bakteriekulturer fik Form af det Tal, som angav Belysningens Varighed. Var nu Bakterierne ikke dræbt, saa groede det jo overalt, og saa læste man ikke noget Tal, men var netop paa den angivne Tid alle de udenfor Tallet voksende Bak-

terier døde, saa stod jo kun Tallet tilbage og angav Minuternes Antal. Bakteriekulturerne voksede paa den ene Inderside af en flad Flaske, uden paa hvilken Tallene anbragtes vendte imod Lyskilden.

Om Arten af Lysstraaler havde de fleste Forskere jo været enige, det var selvfølgelig de blaa-violette, kemiske Straaler, der var de virksomme.

Men her viste sig nu en ny Vanskelighed.

Koncentrerede man Lysstraalerne ved at samle dem enten i Hulspejle eller gennem Lindser, saa fik man Brændglasvirkningen frem; man samlede jo ogsaa Varmestraalerne, og det var ikke Meningen at afstedkomme en Forbrænding.

Denne Vanskelighed kom Finsen ud over ved at anvende Vandlindser, hule Glaslindser fyldte med Vand, som optog en Del af Varmestraalerne.

Men endda var Varmevirkningen for stor. Saa forsøgte han at farve Vandet blaat, hvorved Gennemgangen af de varme røde-gule Straaler forhindredes, og nu blev det virkelig muligt at anvende et koncentreret Lys uden at generes af Varmevirkningen, medens det kemisk virkende blaa-violette Lys uhindret passerede.

For imidlertid at forstaa hvilke Vanskeligheder, der endnu var at overvinde, maa vi nødvendigvis igen beskæftige os lidt med Optiken. Det skal kun blive ganske lidt.

Naar man ved Hjælp af et Prisme bryder det hvide Sollys og paa en Skærm opfanger det farvede Baand bestaaende af Lysets enkelte Straalebundter, saa ser vi jo, hvordan Farverne lejrer sig rødt, orange, gult, grønt, blaat og violet ved Siden af hinanden i jævne Overgange.

Dette Solspekter, som det kaldes, indeholder altsaa Lysets enkelte Straaler adskilte, fordi de brydes ulige stærkt ved at gaa gennem det slebne Prisme.

Prøver vi nu at maale Varmen af de forskellige Farvestraaler ved at føre et Termometer gennem Spektret, saa ser vi, at Varmen er stærkest i det røde Lys og aftager jævnt henimod det blaa; i den blaa-violette Del er der ingen synderlig Varmepaa-virkning.

x De røde Straaler derimod er Varmestraaler.

Det vidste vi.

Fører vi derpaa et Stykke lysfølsomt fotografisk Papir gennem Spektret, saa paavirkes det aldeles ikke i den rødgule Del, medens det i stigende Grad sværtes, jo længere det kommer henimod de violette Straaler.

De blaa og violette Straaler er altsaa kemiske Straaler.

Ogsaa det vidste vi.

Men, hvis man nu fører sit Termometer lidt udenfor de røde Straaler, saa opdager man til sin Forundring, at der, hvor Øjet ikke opfatter nogen Lysstraale, der er det aller varmeste Sted.

Vi har altsaa ultrarøde Straaler, som er rene Varmestraaler, men som er usynlige for det menneskelige Øje.

Prøver vi saa med det lysfølsomme Stof at gaa udenfor Spektrets violette Ende, konstaterer vi paa ganske lignende Maade, at den højeste Grad af kemisk Paavirkning ligger i et ultraviolet usynligt Bælte.

Vi maa følgelig tænke os Solspektret bestaaende af et tredelt Baand, i Midten det regnbuefarvede synlige, tilvenstre et lige saa langt usynligt Varme-

spektrum, hvor Maksimum af Varmevirkningen findes lidt tilvenstre for det røde, og tilhøjre et usynligt kemisk Spektrum af tilsvarende Længde som det synlige og med højest kemiske Virkning lidt tilhøjre for det violette.

Vi har altsaa blandt de saa overordentlig vigtige kemisk virkende Lysstraaler de kraftigste blandt de usynlige, ultraviolette Straaler.

Men disse sidste, som det særlig galdt at faa fat paa, viste desværre den Egenskab at besidde saare ringe Evne til at trænge igennem Stoffer.

Saaledes holdes de tilbage af almindeligt Glas.

Med Hensyn til de kemiske Straalers Evne til at trænge igennem Huden, havde Finsens Forsøg i Bispehaven jo allerede godtgjort Hudfarvestoffets Betydning som en Hindring for dybtgaaende Virkninger.

Men ogsaa Blodets røde Farve sætter en Skranke, hvilket Finsen opdagede ved at lægge fotografisk Papir bag sin Hustrus Øreflip og saa belyse den med koncentreret Sollys. Man skulde da tænke sig, at med den Gennemsigtighed Vævet har — man kan jo se Lys baade gennem sine Øjenlaag og gennem de samlede Fingre — da maatte en lille Dameøreflip sagtens lade sig lyse igennem.

Men nej. Efter fem Minutters Paavirkning var Farven af Papiret ikke det mindste ændret. Trykkede man derimod Øreflippen blodtom mellem to Glasplader, saa var det følsomme Papir kulsort efter fem Minutters Belysning. Der behøvedes kun Sekunder til tydelig at faa det farvet.

Dette var en meget vigtig Opdagelse.

Thi, da Finsens Tanke jo var at paavirke Bakte-

rier i overfladiske Hudlidelser, saa maatte han først sørge for, at Lyset blev kastet paa et Sted, der var gjort blodtomt ved Trykkes af en gennemsigtig Plade. Saaledes opstod det første Trykglas, som senere skulde modificeres paa mange Maader. —

Danmark er et solfattigt Land.

Den, der skal eksperimentere med Sollyset, faar ikke mange Arbejdsdage om Aaret. Særligt ikke om Vinteren.

Derfor førtes Finsen hurtigt ind paa at gøre sine Eksperimenter med elektrisk Lys, som for saa vidt maatte antages at egne sig godt for Formaålet, idet det er særligt rigt paa blaaviolette Straaler.

Det var i November 1895, at Forsøgene begyndte paa Københavns elektriske Centralstation, hvis daværende Driftsbestyrer, nuværende Belysningsdirektør Windfeld Hansen, havde stillet sig overordentlig imødekommende overfor Niels Finsens Anmodning om Tilladelse til at benytte Stationens Laboratorium til Lysforsøg. Og selve Forsøgene blev fulgt med den største Interesse baade af Direktør Windfeld Hansen og af hans Ingeniører.

Ligesom Finsen ved den negative Lysbehandling straks valgte den rette Lidelse, Kopperne, for at godtgøre sin Metodes Rigtighed, saa slog han ogsaa ved den positive Lysbehandling ned paa den Lidelse, for hvilken Behandlingen senere skulde vise sig i saa høj Grad egnet, nemlig Hudtuberkulosen, Lupus.

Alle kender vel af Omtale, de fleste ogsaa af Selvsyn, denne forfærdelige Sygdom, saa sørgelig i sine

Følger, fordi den vansirer sin Bærer paa en uhyggelig Maade og derved gør Lidelsen til en dyb sjælelig Pine. Vi Mennesker er jo nu engang saaledes, at vi gribes af Uhygge, naar vi ser en Stakkel med halvt opædt Næse med store skorpedækkede Saar, og vi glemmer i vor Medlidenhed at lægge en Dæmper paa vort Ubehag, saaledes at vi lader Sygdommens Bærer føle, hvor frastødende Synet af ham er. Dette piner de ulykkelige, som bliver menneskefjendske og sky og dog ikke ved, hvor de skal skjule sig med deres Lidelse.

Det er Tuberkelbacillen, som er Aarsag til denne Hudlidelse. Ofte tager den maaske sin Begyndelse blot ved at en uren Negl kradses paa Næseslimhinden, naar man piller sig i Næsen.

Saa breder Lidelsen sig ud over Ansigtet, ned paa Halsen, og mere og mere hænger den Udseendet, som kan blive saaledes, at hele Ansigtet er et stort vædskende Saar, hvor Næsen er omdannet til et gabende Hul, hvor Øjnene stirrer ud af svuldne Saarrande, og Munden er stivnet i de skorpedækkede Omgivelser.

Paa alle mulige Maader havde man søgt at bekæmpe denne Lidelse, uden at man dog havde nogen sikker Metode, hvorefter man kunde helbrede den.

Somme blev hjulpne ved at man ætsede eller brændte de angrebne Steder ud. Saa kunde det af og til hele, men med grimme Brandar.

Andre blev underkastet kirurgisk Behandling, man skar de syge Hudpartier ud og anbragte frisk Hud taget f. Eks. fra Laarfladerne; ogsaa det kunde undertiden hele ud, men med stygge Ar.

I de aller fleste Tilfælde maatte man fortsætte Behandlingen i Aarringer, stadig følge efter, naar nye Knuder dannede sig i Huden, ætse, skrabe, brænde — og saa kunde det dog være, at Sygdommen var den stærkeste og fortsatte sit Ødelæggelsesværk.

Adskillige — baade Patienter og Læger — havde gjort den Erfaring, at Tilfældene i Reglen var bedst om Sommeren, at Sollyset i det hele havde en gunstig Indflydelse.

Men om det blot var, fordi Almentilstanden jo i det hele bedres i den solrige Tid, er ikke til at afgøre.

Da i sin Tid Efterretningerne kom om den vidunderlige Virkning, Kochs Tuberkulin havde paa Lupuspatienterne, da var Tuberkulinbehandlingen en af de Prøver, der overalt blev anstillet, og som kastede en Straale af Haab ind i disse ulykkeligtes Skæbne.

Vi husker dem, alle vi, der oplevede de Kochske Dage, hvor de laa fulde af Forventning med de opsvulmede defekte Ansigter og gennemgik deres Feberreaktioner. Ak — desværre kun for at se deres Tilfælde forværrede. Nogle døde, det var maaske endda ikke de ulykkeligste.

At helbrede Lupus. Det var et Maal.

Ingen kunde være blind for, hvor vanskeligt det var. Men netop derfor fristede det Finsen. Og han naaede det.

Dette var hans andet store Resultat.

Skøndt det ikke var uden en vis Betænkelighed fra Direktør Windfeld Hansens Side, at man skulde begynde at behandle Patienter paa Kommunens Lystation, saa var det dog saa heldigt, at der i hans Bekendtskabskreds fandtes en Mand, Ingeniør N. Mo-

gensen, som i otte Aar havde haft en haardnakket Lupus paa højre Kind.

Alle mulige Behandlinger var forsøgt, ogsaa de mest pinefulde, men intet havde hjulpet, og Ingeniør Mogensen havde noget nær opgivet ethvert Haab.

Saa foreslog Direktør Windfeld Hansen ham at prøve denne unge Læges nye og ejendommelige Behandling, og saaledes blev han Niels Finsens første Patient.

Fra den 20de November 1895 til ind i Marts 1896 — Finsen havde gerne behandlet ham længere endnu — sad han daglig i en à to Timer under Lyset fra en 20 Ampères Lampe med et ganske primitivt Samleapparat.

Og Kuren hjalp afgjort, Lupustilfældet var helbredet og har siden bestandig været det. Der var ikke Tvivl om, at dette Resultat kunde man ikke have opnaaet paa nogensomhelst anden Maade.

Ingeniør Mogensen har siden været Lyssagen og Finsen en trofast Støtte.

Imidlertid havde Finsen ved Bistand fra Professorerne Reisz og Haslund, som begge fulgte hans Forsøg med stor Interesse, opnaaet at faa nogle Understøttelser af det Classenske Fideikommis (500 Kr.) og af Kultusministeriet (800 Kr.). Men det forslog kun lidt til, hvad der vilde være nødvendigt, hvis man skulde drive paa med de Forsøg, der maatte til. Der til krævedes nemlig baade meget større og stærkere Lømpere og langt kostbarere Lindseapparater — foruden at man jo dog ikke altid kunde blive i det gæstfri elektriske Laboratorium.

Finsen havde utvivlsomt gjort en betydningsfuld videnskabelig Opdagelse. Men ak — en saadan kan

som Regel, naar der skal Penge til dens Udførelse, faa Lov til at blive gammel og mosgroet, inden den engang møjsommeligt arbejder sig frem — om den overhovedet nogensinde naar saa vidt.

Historien har Eksempler nok paa Mænd, der har udtænkt geniale Ting, men som skuffede gik i deres Grav uden nogensinde at se deres Tanker levende-gjort.

Finsen var paa det Tidspunkt overbevist om, at han ikke havde ret lang Tid tilbage at leve i. Han syntes det var Synd, at hans Ideer skulde dø med ham uden at være sat i praktisk Arbejde ved en eller anden Institution, hvor andre kunde føre Metoden videre.

For det var jo slet ikke hans Person, det galdt. Han tænkte sig ikke engang Muligheden af selv at naa saa langt. Men det galdt lidende Medmennesker, for hvilke han troede at have fundet Lindringen. Og dette maatte ikke dø.

Selv havde han haft en farlig Lungebetændelse midt under Ingeniør Mogensens Behandling. Det var en alvorlig Advarsel. Derfor var hans Energi saa meget desto større for snarest muligt at faa skabt en livskraftig Form for Lysbehandlings Udvikling.

Og i den Henseende var Niels Finsen Lykkens Yndling.

Det var, som om Begivenhedernes Gang vilde skadesløsholde den unge Mester for det korte Aaremaal, der var ham tildelt at virke i.

Lysbehandlingen skød op som en af disse mystiske Planter, man ser vokse for sit Øje, den satte

Blomst, og dens Skaber oplevede at se dens modne Frugter.

Dette er et fuldkomment Eventyr.

Vi skal se, hvordan det gik til.

Finsen var selvfølgelig ivrigt optaget af sine Forsøg og talte til adskillige om dem.

Det var i og for sig ikke nogen Kunst at være en interesseret Tilhører, naar Finsen fortalte.

For det første kunde man ikke frigøre sig for et Indtryk af varm Sympati.

Der var over hele hans Skikkelse noget saa umiddelbart tiltalende. Hans kloge smukke Øjne tindrede med en interesseret Energi. Hans Udtryk var saa oprigtigt. Liniespillet om hans Mund saa fint, naar han talte. Der var paa en Gang noget impulsivt energisk og noget afdæmpet, ligesom harmonisk afstemt over ham.

Man maatte simpelthen tro paa ham. Og man kunde ikke lade være med at holde af ham.

Saadan gik det f. Eks. den Mand, som blev Finsens nærmeste personlige Ven og fortrolige Medarbejder Resten af hans Liv. Det var Fabrikejer, Cand. polyt. Vilhelm Jørgensen (senere Konferentsraad J.).

Fra flere Sider var Finsen bleven raadet til at tale med Direktor Hagemann, idet dennes ansete Navn vilde egne sig bedst til at føre saadan en Sag frem. Og da Hagemann havde hørt Finsens Udvikling og Syn, dels paa det videnskabeligt eksperimentelle, dels paa det praktisk medicinske som Helbredelsesfaktor, saa var det betydningsfulde Resultat opnaaet, at Hagemann og Jørgensen begge tilsagde Lyssagen deres Støtte, og de har ogsaa troligt baaret den

frem som de to Grundpiller, paa hvis aldrig svigtende Evne og Villie hele dens Bygning blev opført.

Vilhelm Jørgensen var vundet for Sagen i sin Almindelighed ved Finsens personlige Paavirkning. Hagemann saa mere praktisk paa det. Argumentet Mogensen betød overmaade meget for ham. I Modgangens Dage, hvor det kneb med Resultaterne, bevarede Konferentsraad Jørgensen sin Tro, Direktør Hagemann sit Argument, og med sin overlegne praktiske Indsigt og sin Evne til at administrere greb han ind, naar det gjordes fornødent. Var der Usikkerhed paa det fysiske Omraade, saa sørgede han for at knytte en videnskabelig Fysiker til Sagen, for at Fejl kunde rettes og Resultater forbedres.

Konferentsraad Jørgensen derimod var den daglige Drifts Støtte, altid parat med Raad og Daad. Altid den, med hvem Finsen maatte gennemdrøfte enhver Ting. Han blev den interesserede Ven, der med sin praktiske Indsigt forstod at faa de forskellige Elementer til at arbejde sammen. Og derved fik han altid det bedste ud af det.

Saadan var de to Mænd hver paa sin Vis uundværlige og bar Byrderne i samme Grad.

Det var Finsens Eventyr, at han fandt disse to beredvillige Aander, som bragte hans Livsværk frem.

Sagen blev grebet saare praktisk an. Det lykkedes at skabe en Kreds af formaaende Mænd, som alle med Interesse omfattede Tanken om et Lysinstituts Oprettelse.

Borgmester Borup, Professorerne Chievitz, Carl Lange, Salomonsen, Haslund og Feilberg, Justitsraad Gredsted, Fabrikant Juhler, Ingeniør Niels Mogensen, Raadmand Wassard, Direktør Windfeld Hansen samt

Direktør Hagemann og Konferentsraad Jørgensen traadte sammen, og med Borgmester Borup som Formand dannede de Oktober 1896 „Finsens medicinske Lysinstitut“, hvis Opgave ifølge Statuternes § 1 er: „at anstille og fremme Undersøgelser over Lysets Virkning paa de levende Organismer, hovedsageligt med det Formaal for Øje at anvende Lysstråaler i den praktiske Medicins Tjeneste“.

Men allerede i August Maaned var det første Lysinstitut rejst i en lille Bygning i et Hjørne af Kommunehospitalets Have ud mod Søen ved Gammeltoftsgade. De to Velyndere syntes ikke, man skulde spille Tiden med at vente paa offentlige Midler; de sørgede for det fornødne. Borgmester Borup havde givet Tilladelse til Grundens Benyttelse og til, at Hospitalet leverede elektrisk Lys, imod at Finsen behandlede de derfor egnede af Hospitalets Patienter.

Og dermed var Finsens Lysbehandling sat i System.

I Lysinstitutets første Bygning fandtes et Værelse for Behandling af Patienter og et Laboratorium foruden nogle mindre Rum. Laboratoriet blev taget i Brug den 4. August 1896, inden Haandværkerne endnu var færdige, og den 12. August begyndte Behandlingen af de første to Patienter.

I Resten af Maaneden kom der yderligere tre til, og ved Aarets Udgang var det samlede Antal 15.

Det var jo en forholdsvis beskedne Begyndelse. Aaret 1897 bragte ialt 73 Patienter.

Ikke alle Resultater var lige gode, Metode og Apparater var jo endnu ret ufuldkomne.

Men den hellige Ild var der, Finsens uførtroede Energi, hans aldrig svigtende Tro paa sin Sag, hans uhyre Arbejdsevne, trods det svage Helbred, og fremfor alt hans Evne til at begejstre sine Medarbejdere for deres Opgaver, til blot ved en Samtale at skabe Impulser og udkaste frugtbare Ideer.

Alt dette bar Fanen højt og hjalp den unge Virksomhed ud over Begyndelsens Vanskeligheder.

Institutets to Støtter, som saa resolut lagde Pengene ud, for at Huset straks kunde blive rejst, skænkede den til Bygningen medgaaede Sum som Nytaarsgave 1897. I April opnaaedes et Tilskud af 20,000 Kroner paa Finansloven. Og fra flere Sider kom der Hjælp. Saaledes kunde man gaa til Forbedring af Apparaterne, og derved vandt Metoden i Sikkerhed. En anden stor Forbedring var, at der i Sommeren 1897 byggedes endnu en Pavillon til Brug for Virksomheden, da Pladsen til Patientbehandlingen var ganske utilstrækkelig i den oprindelige. Saaledes tjente Pavillonens tredje Stue baade til Konsultationsstue, Frokoststue, Omklædningsrum for Sygeplejerskerne, Venteværelse, Opholdsrum, elektrisk Værksted og meget mere.

Det yderst væsentlige Fremskridt, som fra Slutningen af 1897 bliver indført, er, at man i Samleapparaterne opgiver Glaslindser og indfører Bjærgkrystal i Stedet for.

Vi nævnede allerede ved Omtalen af de højkemiske ultraviolette Straaler, at de ikke formaaede at gennembrænge almindeligt Glas. Men det havde vist sig for Finsen, at naar Lyset ikke virkede saa kraftigt, som det burde, saa var det paa Grund af manglende ultraviolette Straaler.

Da Bjærgkrystal tillader disse at passere uhindret, var der ikke andet at gøre end at erstatte Glasset med dette Stof. — Det var en betydelig Bekostning, men det lønnede sig. —

Den nye Behandling begyndte at rygtes. Finsen udgav (December 1896) en Afhandling „Om Anvendelsen i Medicinen af koncentrerede kemiske Lysstraaler“ og offentliggjorde i „La semaine médicale“ i December 1897 en Redegørelse for sin Lysbehandling af Lupus.

Dr. Sofus Bang, som var bleven Laboratoriets Forstander, holdt Foredrag paa det almindelige danske Lægemøde i Fredericia (August 1897), og Dr. Bie, der sammen med Finsens senere Svoger, Dr. Axel Reyn, var knyttet til Institutet allerede fra 1. Januar 1897, holdt i Sydsjællands Lægekredse oplysende og illustrerede Foredrag om Metoden.

Overalt vakte det den største Opmærksomhed og Interesse.

Man beklagede, at denne unge geniale Opfinder var saa svag, at han ikke selv kunde møde og forklare sin Behandling, men des flere rejste ind til Hovedstaden, og talrige Læger besøgte Lysinstitutet.

Derved blev Tilgangen af Patienter stærkt voksende, og det varede ikke længe, førend der kunde være et Hundrede Stykker paa Ekspektancelisterne.

Ogsaa Udlandets Læger kom, ofte væbnede med stor Skepsis.

Men Resultatet blev efter faa Aars Forløb, at Lysinstituter blev anlagt i en Mængde af Udlandets store Byer.

Hvad der navnlig bidrog til saa hurtig at udbrede

Finsens Lysbehandling var, at Kong Christian den Niendes Børn saa varmt interesserede sig for den.

Vor nuværende Konge, Kejsrerinden af Rusland, Dronningen af England og Kongen af Grækenland har snart sagt hørt til Stavgæsterne blandt de Besøgende paa Lysinstitutet. Og Kongehusets Gæster kom ogsaa derud, baade Kong Edvard og Kejsrer Wilhelm.

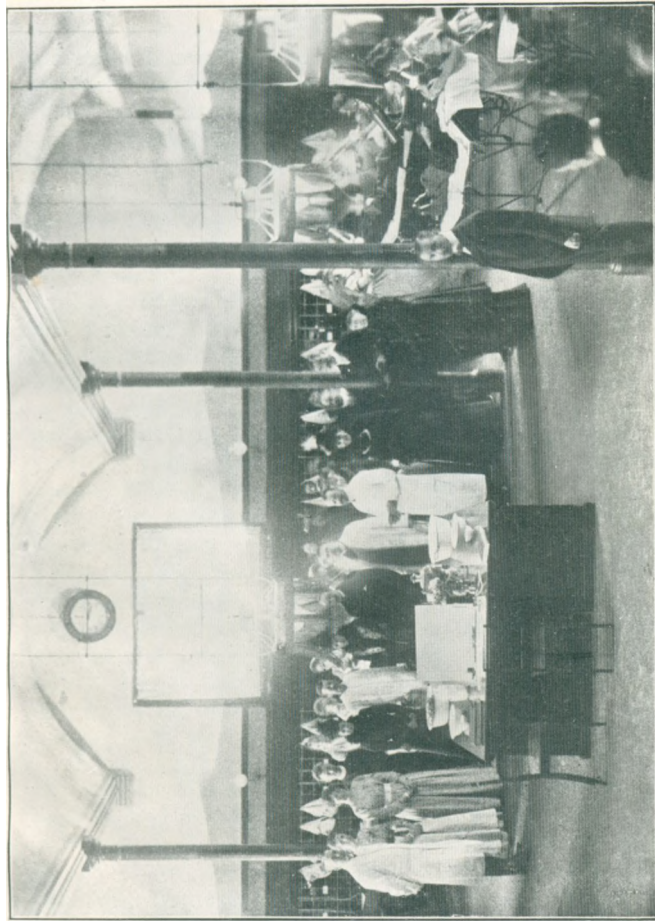
Hvilken Betydning dette havde, ser man bedst deraf, at paa Initiativ og Bekostning af Kejsrerinde Dagmar, Dronning Alexandra og Dronning Olga blev der i Rusland, England og Grækenland indrettet fuldkomne Lysinstituter, og Metoden blev saaledes udbredt langt hurtigere og kraftigere, end det ellers vilde være sket.

Fremragende russiske og engelske Læger blev oplært paa Lysinstitutet, og Sygeplejersker herfra blev sendt ud for at organisere Behandlingen i fremmede Lande.

Her er forøvrigt et Punkt, som man ved at besøge udenlandske Lysinstituter faar Øjet op for, og det er den Betydning, Finsens personlige Paavirkning havde for hele Behandlingens Iscenesættelse.

Det var naturligtvis ikke alene overfor sine videnskabelige Assistentter, han udøvede sit Trylleri af personlig Paavirkning. Det strakte sig ogsaa til den Skare unge Kvinder, der som Sygeplejersker paatog sig det anstrengende Arbejde at paase, at Lyset virkede nøjagtig, hvor det skulde, og at Trykglasset blev holdt saaledes, at det paagældende Sted var blodtomt.

Dette trættende Arbejde, som kræver en uforstyrrelig Ro i en Time ad Gangen, maa udføres saaledes, at Sygeplejersken, „Lysalfen“, som hun engang

Prof. Finsen foreviser Lysinstituttet for Kejsende Dagmar, Dronning Alexandra og vor nuværende Konge. Tilhøjre ses Patienterne under Behandling.

med et smukt Navn kaldtes paa Lysinstituttet, stadig gennem sine sorte Briller holder Øje med den stærkt lysende Plet, hvor det elektriske Buelys' koncentrerede Straaler falder paa den syge Hud.

Den mindste Forskydning kan kompromittere Resultatet.

Men den „Aand“ er der i de danske Lysalfer, at de med deres Mesters Begejstring for Arbejdet ikke slapper Opmærksomheden for den Syge en Brøkdæl af et Sekund.

Dette findes ikke andetsteds. Jeg har set dem dreje Hovedet bort, tale til alle Sider, røre sig og øjensynlig have Interesse for meget andet end den Syge. Men saa bliver Resultatet heller ikke saa godt.

Det, at have været under Finsens Paavirkning, har aabenbart været en Skole for Livet.

Til 1. Januar 1900 var Antallet af behandlede Lupuspatienter blevet 462.

Det var forlængst blevet indlysende, at med den stigende Tilgang af Patienter vilde Pladsforholdene i det lille Enklave paa Kommunehospitalets Grund blive uudholdelige.

Hvor fast en Tro Finsen havde bibragt sine to Velgørere paa sin Sags Udviklingsmulighed, ser man bedst deraf, at disse allerede i 1897 købte den Hinnéske Ejendom i Rosenvænget og tilskødede den til Lysinstituttet med to Aars Betænkningstid.

Da Finansloven 1899—1900 tilstod Institutet et rentefrit Laan paa 240,000 Kroner, saa var alle Betæneligheder overvundne, og Finsen kunde imødesee den Dag, da hans Virksomhed blev helt selvstændig og fik Foden under eget Bord ude i Rosenvænget, der, hvor den bor den Dag i Dag.

Paa Lægekongressen i Paris i Aaret 1900 traadte Finsens Lupusbehandling for første Gang frem for en international Forsamling som en velbegrundet og i Resultatet fastslaaet Behandling.

Men det var sandelig ikke uden Kamp.

Desværre var Finsen jo ikke i Stand til selv at lede Kampen. Men Klinikens Chef, Overlæge Forchhammer, besteg i hans Sted Talerstolen en Morgenstund ude paa Paris' store dermatologiske Hospital, St. Louis.

Forsamlingen var uopmærksom; de fleste begreb ikke et Muk af dette mystiske Lysvæsen, det forekom dem at være noget luftigt noget. De var ikke sikre paa, om det ogsaa helt var Alvor. Nej, saa var der da mere Mening i en Wienerkirurg Lang's Behandling. Han skar i smukke firkantede Snit det sygeVæv bort og satte Laarhud i Stedet. Og han demonstrerede sine Patienter, der saa nok saa raske ud med deres firkantede Lapper i Ansigtet af Hud, der i hvert Fald ikke lignede Ansigtshud.

Vi begyndte at frygte for Forchhammers Succes, som jo skulde og maatte vindes i Finsens Navn.

Men saa gik Døren op, og ind kom et Dusin Finsenske Patienter, nogle med Ansigter, hvor man skulde se godt efter for at finde Arrene, andre med de smukke, lyserøde, glatte, naturligt udseende Ar, som er Lysbehandlingens Følge. Alle havde de deres Portræt i Haanden: „Saadan saa jeg ud før Lysbehandlingen.“

Der blev Forundring, som snart steg til Beundring. Kun Herr Lang blev rasende.

„Men er Metoden holdbar,“ indvendte man, „kan den helbrede Tilfælde, som ikke kan helbredes ved

de kendte Behandlinger?“ Spørgsmaalene blev besvarede saa godt, det lod sig gøre, og Sektionens Præsident, Professor Besnier, endte med at sige, at, medens vore hittidige Resultater holdt sig ved Jorden, saa laa Monsieur Finsens højt oppe over Skyerne i Nærheden af det Lys, han paa saa vidunderlig Maade havde fundet Anvendelse for.

Og fremmede Læger begyndte at spørge os Danske ud om denne mærkelige Mand. Men han blev dem først ganske uforstaaelig, da de hørte om hans uegenyttige Færd, at han ikke tjente Masser af Penge ved Konsultationer og tog svimlende Honorarer for sin Behandling.

Der var aabenbart meget at forstaa, inden man kunde tilegne sig den Lysbehandling.

Det var dengang. Nu har Paris sine Finsenapparater saavel som alle andre Storbyer.

insen var imidlertid bleven udnævnt til Professor.

De, der deraf vilde slutte, at det var den naturlige Følge af, at hans Arbejde havde vundet videnskabelig Paaskønnelse, saa at f. Eks. det medicinske Fakultet havde villet hædre ham ved at indstille ham til saa lærd en Titulatur, tager dog fejl.

Ikke heller just er Professortitlen nogen eksklusiv videnskabelig Udmærkelse — i den Henseende rangerer den vel snarest med Justitsraad.

Men — man kan alligevel ikke komme udenom at stille det Spørgsmaal:

Hvordan saa Videnskaben egentlig paa Finsens hele Virksomhed.

Foruden de Private havde jo Staten ydet ham sin kraftige Støtte. Han var altsaa tituleret Professor, og nu den 12. August 1901 aabnedes det anelige Lysinstitut i Rosenvænget. Et selvstændigt, videnskabeligt arbejdende Institut.

Det passede ikke rigtigt den hjemlige Videnskab. Dette, at saadan en medicinsk Kandidat med haud, ja for andet var han jo dog egentlig ikke, paa egen Haand og paa ganske autodidaktisk Maade eksperimenterer og indfører en hel ny Behandlingsmaade. Det havde ikke noget med Videnskab at gøre.

Finsen fik tit nok den Betragtningssmaade at føle. Selv om han virkelig nu som en Aladdin stod i

sil Palads i Rosenvænget, selv om det saa ud, som om det havde været saa let, fordi det gik saa hurtigt med at naa saa vidt, som havde Lysets Aander bygget hele Værket op paa en Nat, da var det langt fra Tilfældet. Sejt og haard var den Kamp, Niels Finsen førte for at skaffe sin Metode videnskabelig Anerkendelse, og havde ikke den øvrige Verden været saa rede med sin Forstaaelse, saa Gud ved, hvordan det var gaaet.

Det kunde undertiden gøre ham lidt bitter. Men atter deraf at slutte, at saadant skyldtes skuffet Forfængelighed, vilde noget nær være at gøre Manden den størst mulige Uret.

Blandt hans efterladte Papirer ligger følgende Ud-kast til et Brev (Fragment):

11. Novbr. 1902

Morgen Kl. 5.

Med al mulig Respekt for de rigtige Videnskabs-mænd (Universitetsprofessorer) vilde jeg dog nødig, at de skulde have Indflydelse paa Laboratoriet. Maaske er dette en Særhed hos mig; men skønt mangen af dem har vist mig al mulig Venlighed og Elskværdighed og Anerkendelse, har hele Institutets Arbejde og Arbejdsmaade dog uden Tvivl ikke passet dem rigtig.

Det er vanskeligt for mig rigtig at udtrykke, hvad jeg mener, men det gaar lidt i Retning af Modsæt-ningen mellem det autoriserede og det frie, uauto-riserede.

Det, som for mange er det ene saliggjørende, det formelle, akademiske o. s. v. Præg, har altid været mig i høj Grad imod, og jeg vilde nødig, at dette

Præg for tidligt skulde lægge sig over Institutet. Jeg forstaar selvfølgelig, at det en Gang vil komme, men ønsker det saa sent som muligt. Jeg har stadig søgt at nedbryde al Autoritetstro — ogsaa til mig selv — og søgt at faa mine Medarbejdere til at arbejde saa selvstændigt som muligt; først og fremmest tro paa sig selv og hvad de selv har set, dernæst paa deres Medarbejdere, dernæst paa dem, som de kender lidt til, og mindst paa dem, som de intet kender til, men som man ofte, netop fordi de er fremmede eller Universitetsmænd, betragter som Autoriteter, eller tillægger en Betydning som man aldrig vilde tillægge dem, hvis man kendte dem.“

Dette vil bedst forstaaes i Sammenhæng med et andet Udkast, som synes at være nedskrevet uden egentlig Hensigt, maaske blot for at fæstne paa Papiret Tanker, som Finsen gerne vilde indprente sine Medarbejdere:

„Man vil blive lykkeligst, hvis man kan naa saa vidt, at man vurderer sig selv, — sit Arbejde, sine Evner — lavere, end andre vurderer dem. Hvis man vurderer sig selv højere, end Andre vurderer En, vil man være sikker paa at faa den ene Skuffelse efter den anden. Hvis man vurderer sig selv højere, end Andre vurderer En, kan det endda gaa, naar man er klog nok til ikke at lade nogen mærke, naar man faar disse uundgaaelige Skuffelser; men hvis man reagerer paa den Maade, at man stiller sine Fordringer og pukker paa Fortjenesten som Andre ikke anerkender, saa opnaar man aldrig, hvad man vil, men kun at man bliver betragtet som indbildsk og

mindre klog. Her gælder det gamle Ord: „Hvo sig forneder skal ophøjes, og hvo sig selv ophøjer skal fornedres.“ — Det hjælper ikke det ringeste, at man selv mener, man har Ret, og at Retfærdigheden skal ske Fyldest, saa snart andre mærker Selvophøjelsen eller Selvovervurderingen, er Slaget absolut tabt. —

Jalousi er en Egenskab, der er værst mod sin Ihænderhaver, den er ikke behagelig for andre og tyder paa en indvendig Smaalighed hos Vedkommende selv. Hvis man har sin egen Sindsro kær, og man sætter Pris paa Andres Agtelse, bør man undgaa Skinsyge som Pesten. —

Al sygelig Ærgærrighed og navnlig al Ærgærrighed, der er parret med Overvurdering af sig selv, er en af de ulykkeligste Egenskaber; man bliver aldrig tilfreds, vil altid mere og mere og bliver skuffet og krænket den ene Gang efter den anden. Men man skaber sig ikke alene Uro og Ulykke i sit eget Sind, Omgangen med andre Mennesker bliver vanskelig; andre opdager hurtigt denne Egenskab, og hvis de ikke er ærlige og siger Vedkommende det rent ud, vælger de som Regel den Metode at være paa deres Post mod Vedkommende, at behandle ham som „et raaddent Æg“. —

Det ærlige og sanddru i Finsens Karakter lyser ud af disse Linier.

Han var Videnskabsmand i dette Ords bedste Betydning, Søger efter den videnskabelige Sandhed. Og han var sand baade imod andre og imod sig selv.

Intet Menneske kunde tænkes fjernere fra Vigtighed og Humbug, end han var det.

Kunde han glæde sig over Anerkendelse og Udmærkelse, saa var det altid for Sagens Skyld, sin egen Person holdt han beskeden i Baggrunden.

Men var han end, som sagt, en Tilhænger af den sande Videnskab, saa kunde han først rigtig glæde sig over den, naar den fandt Anvendelse for at lindre Medmenneskers Nød. Den unyttige Videnskab, Videnskaben for Videnskabens Skyld, begejstrede ikke Finsen saa meget. Han kunde ikke nogetsteds selv opnaa et videnskabeligt Resultat, uden at han straks maatte tænke paa, hvorledes det kunde gøres frugtbringende for Menneskene eller lindrende for Lidelserne.

Enhver Erfaring, han gjorde, maatte han altid omsætte i Værdi for andre.

Det var en af de meget store Sider ved hans Karakter.

Og derfor passede Lupusbehandlingen saa godt for ham, thi der var knuste Sjæle, der skulde rejses, der var Sorger, der skulde lindres. Og i alt det var han utrættelig. Han fik skaffet de fattige Patienter Hjælp, hans rige Ideer skabte nye Udveje for at understøtte og moralsk opbygge alle disse lidende Stakler.

Beständig syslede hans Tanker med alt, hvad der hørte ind under Lyssagen.

Laboratoriet tog naturligt Broderparten af hans Interesse, og baade udførte han selv betydningsfulde Forsøg og gav ogsaa sine Medarbejdere Impulser til Arbejder, der fik den største Indflydelse paa Studiet af Lyset.

Som Vidnesbyrd herom udkom en Række Bind under Titlen „Meddelelser fra Finsens medicinske

Lysinstitut“ indeholdende Afhandlinger, som tilstrækkelig viser Laboratoriets energiske Arbejde. Finsen var iøvrigt i høj Grad tilbageholdende med at publicere Resultater, naar han ikke var fuldt ud sikker paa dem. Efter den første Offentliggørelse om Behandlingen af de første 88 Patienter var der ikke fremkommet nogen udførlig Redegørelse for, hvorledes Resultaterne af Behandlingen stillede sig.

Med 6te Bind af „Meddelelserne“ fra Maj 1903 bringes en detailleret Oversigt over de første 800 Tilfældes Forløb, ledsaget af 48 Dobbeltportræter, som taler et uhyre kraftigt Sprog.

Finsens Glæde, naar han viste Portræter, var altid at gøre opmærksom paa, hvorledes det sjælelige Udtryk havde ændret sig samtidig med Lupus'ens Helbredelse. Og det fremgaar klart af denne Samling.

Og af Resultaterne fremgaar, hvorledes Behandlingen har vundet i Sikkerhed.

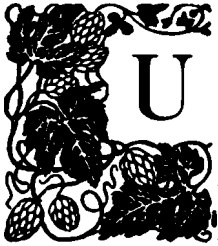
De nu mere fuldkomne Samleapparater konstruerede af Finsen og hans Svoger, Dr. Reyn, de kraftigere Buelamper, som tillod en mere energisk Behandling, alt hidrager det til, at færre og færre bliver de Tilfælde, hvor Lidelsen ikke kan helbredes, fordi den er utilgængelig for Lyset.

Efter Finsens Død er ogsaa her gjort betydelige Frømskridt, saa at selv hidtil uhelbredelige Tilfælde er draget ind under de lægende Lysstraalers Omraade.

Resultatet vil engang i Aarenes Løb sikkert blive, at alle ældre Tilfælde af Lupus er helbredede eller døde. Og dermed vil den noget langvarige og kostbare Behandling være overflødig. De friske Tilfælde

vil hurtig erkendes og straks blive tagne under Behandling, og saa varer Kuren kun kort Tid. Sygdommen vil ikke have havt Tid til at destruere eller vansire — kort sagt den egentlige forfærdelige Lupus vil være udryddet.

Man kan dog ikke andet end erkende, at det er et smukt Resultat af praktisk og teoretisk medicinsk Forskning.

den paa nogen Maade at gøre Krav paa at have gjort Rede for alle de Undersøgelser og Resultater, som knyttede sig til Studierne over Anvendelsen i Medicinen af Lysstråler, hvilket jo slet ikke har været Opgaven, saa har vi dog i de væsentlige og store Træk kunnet følge Udviklingens Gang.

Finsens oprindelige Udgangspunkt var Undersøgelsen af Sollysets gavnlige Indflydelse paa Mennesket. Han blev derved ført ind paa det, der var det virksomme, nemlig de kemiske Straaler, og af disse igen paa det, der var det aller virksomste, nemlig de ultraviolette Straaler. Og saaledes gik det til, at det oprindelige Sollys blev erstattet — ogsaa naar Solen virkelig var saa venlig at skinne — af det elektriske Lys, fordi dette er saa langt rigere paa de ultraviolette Straaler.

Det vil sige, Sollyset, som oprindelig er det rigeste, taber sine ultraviolette Straaler ved at passere gennem Jordens Atmosfære. Vi har allerede nævnet den ringe Evne, disse højst virksomme Straaler har til at gennemtrænge.

Det ledende i Finsens Tanke var jo at finde en Form, under hvilken den almene gunstige Virkning af Lyset, saaledes som Mennesket erfaringsmæssigt føler den, kunde overføres i en mere energisk Form for at virke direkte ind paa Helbredet.

I Aarene 1893 og 94 tog Eksperimenterne Fart, og

ingen af Finsens Omgivelser slap for at blive anvendt som Forsøgsobjekter. Men det var morsomt at se med hvor stor Iver alle gerne vilde være med. Slægtinge, Venner og Manucenter, alle lige interesserede.

Skuepladsen for Størstedelen af disse Eksperimenter var den hyggelige, solrige Lejlighed i Fari-magsgade 24, hvortil Finsen førte sin unge Hustru, som i Ribe Domkirke af sin Fader, Biskop Balslev, var bleven viet til ham den 29. December 1892. Hun havde jo allerede været med til adskillige af Lysforsøgene og var Finsen en trofast Støtte i al hans Ger-ning.

Et af de første Resultater af denne Periodes For-søg var Paavisningen af de aarlige Svingninger, der foregaar i Blodets Indhold af Blodfarvestof (Hæmo-globin).

I en Afhandling i Hospitalstidende fra 5. og 12. December 1894 „Om periodiske aarlige Svingninger i Blodets Hæmoglobinmængde“ gør han Rede for Forholdene hos en Snes Mænd og viser, at Hæmo-globinprocenten er størst lige efter den sollyse Som-mer, mindst efter den lysfattige Vinter, og han ser heri en Sandsynlighed for, at Blodfarvestoffet for-meres ved Lysets Indvirken. Enhver ved, hvad dette betyder. Aftager Hæmoglobinmængden, bliver vi „blodfattige“ og faar Blegstot (Anæmi).

Dette kunde i høj Grad anspore til Solbadene, og saaledes gik det jo ogsaa.

Men det medicinske kemiske Lysbad indskræn-kes snart til væsentligst at være elektrisk Bue-lysbad, og med dettes Virkninger eksperimenteredes der da paa mange Maader.

Forøvrigt gav Hæmoglobinstudierne Finsen Anledning til en lille Opfindelse — som alt, hvad han havde mellem Hænder for Resten gjorde, udpræget Opfindernatur som han var. Denne Gang var det nu et Blodpræparat, der senere, da hans Navn var bleven berømt, kom stærkt i Kurs, maaske lidt mere baaret frem af Navnet, end han egentlig selv ønskede.

En anden Gang var det en sindrig Form af Dissektionsknivens Æg, eller en Forbedring af Bagladeriflens Laas, som var Genstand for hans konstruktive Talent.

„Den Dreng klarer sig nok, Hænderne sidder saa godt paa ham,“ havde jo Faderen sagt for mange Aar siden, da det kneb med Eksaminerne.

En af Finsens smaa Opfindelser kom til Verden under ganske særegne Forhold, der tillige viste, hvilken overlegen Sindsro og snarraadig Koldblodighed han kunde være i Besiddelse af.

Den stod i Forbindelse med hans Sygdom, som var ret gaadefuld i sit Væsen, fordi der ikke var helt sikre Holdepunkter for dens Aarsag.

En Tid lang troede man paa en Blæreorm i Leveren (Ekkinokok), fordi Finsen jo havde levet flere Aar paa Island, men man hædede dog snarest til Antagelsen af en kronisk Hjærte- og Leversygdom, som blot ikke gav sig til Kende paa nogen sædvanlig Maade for det undersøgende Øre.

Et Symptom, som spillede en fremtrædende Rolle, fordi det besværede Finsen meget, var en stadig tilbagevendende Bugvattersot. Naar Vædskemængden i Underlivet tog for stærkt til, var det nødvendigt at tappe ham for adskillige Potter Vædske.

Dette foregaar i Almindelighed saaledes, at man gennem Bugvæggen fører en lille Metalkanyle, som er gjort skarp derved, at der inden i den og helt udfyldende den ligger en Staalnaal, hvis Spids rager udenfor Kanylens Munding, og som i den modsatte Ende har et Haandtag, for at man, naar Apparatet er ført ind, kan trække Naalen ud og derved give Plads for den nu udstrømmende Vædske.

Finsen var ofte bleven tappet, især i den første Vinter Lysinstitutet eksisterede. Det forcerede Arbejde tog svært paa hans Helbred, men han skaaede sig ikke. Fem Gange maatte han denne Vinter punkteres.

Den lille Begivenhed, vi skal omtale, fandt imidlertid Sted senere, saa kort efter Indflytningen i Rosenvænget, at der endnu ikke var indlagt Telefon.

Punkturapparatet var ført ind, men Finsen, der laa rolig paa Ryggen i sin Seng, kunde paa sin Læges Ansigt se, at der maatte være noget i Vejen. Hans Udtryk røbede den pinligste Uro.

Saa spurgte han og fik at vide, at Haandtaget var knækket af Naalen, saa at denne var gledet ind i Røret i Stedet for at følge med ud.

Dette var en yderst alvorlig Situation.

Var Naalen tabt inde i Underlivet, maatte man aabne for at faa den ud igen.

Men hvorledes vilde det være muligt at udføre en saadan Operation under saa vanskelige Helbredsforhold. Det vilde sikkert være udførligt.

Det var denne Raadvildhed, Finsen læste i Lægens og Hustruens Ansigter.

Hjælpen kom fra ham selv.

„Send Bud til Polyteknisk Læreanstalt eller til

Preisler og skaf en Kæmpemagnet. Jeg skal nok blive liggende ganske roligt. Maaske rager Naalen endnu lidt ind i Kanylens inderste Ende, og saa maa vi kunne trække den ud."

Og saaledes skete det. Finsens egen Koldblodighed frelste ham ud af denne farlige Situation.

Magneten kom, halede Naalen ud, og Sagen gik sin rolige Gang.

— Fru Finsen opbevarer baade det sønderbrudte Instrument og den frelsende Magnet. —

Men Finsen modificerede simpelthen Punkturapparatets Indretning saaledes, at Uheldet ikke kunde gentage sig.

Hans Erfaring kunde jo saaledes ogsaa komme andre til Gode.

I det hele taget gav hans Sygdom Anledning til en hel Række Selviagttagelser, som i deres Art er ganske ejendommelige, og som skulde føre til Oprettelsen af Finsens Sanatorium for Hjerte- og Leversygdomme ude paa Strandvejen i „Gamle Vartov“.

Dette oprettedes 1. Maj 1901 af Direktør Hagemann og Etatsraad Vilh. Jørgensen med Dr. med. H. Jacobæus som Overlæge, og dets specielle Opgave var at drage Nytte af de særlige Erfaringer, som Finsen havde gjort ved Behandlingen af sin egen svære Sygdom.

Vi er her ved et Punkt, som ikke kan andet end fylde enhver med den største Beundring.

Den Maade, Finsen analyserede sin egen Tilstand paa, og den heroiske Maade, hvorpaa han af-

hjalp Manglerne ved sit Stofskifte — ofte ved meget pinefulde Kure — maa skabe den dybeste Respekt for ham baade som videnskabelig Iagttager og som Menneske.

Hvert Symptom tog han op til Vurdering, og hvor der blot var Mulighed derfor, afhjalp han de værste Ulemper. Han kendte tilsidst saa nøje sin Organismes Indretning og Behov, at han virkelig maa siges at have holdt dens Liv oppe, dens Funktion i Gang, langt ud over den Tid, det i Almindelighed vilde have været muligt for andre. Jo vanskeligere det blev, des mere maatte det lægge Beslag paa ham, derfor gik i det sidste Aar af hans Levetid en stor Del af hans Kraft med paa dette Omraade.

Men som altid vilde han gerne dele sine Erfaringer med andre. I 1894 skrev han i „Ugeskrift for Læger“ en Afhandling betitlet „Om Behandling og Forebyggelse af Ascites“ (Bugvattersot), og paa dette Punkt var han saare opfindsom.

Han udtænkte Metoder til at holde Vædskemængden nede ved at spise Cellulose (Papir-Raamasse) eller Laminaria (en Slags Alge). Ved deres fuldkomne Ufordøjelighed og Evne til at opsuge Vædske skulde disse Stoffer samtidig paavirke Tarmfunktionen og tage Vædske fra Underlivet.

Senere maatte Finsen underkaste sig en streng Tørstekur. Nedsætte den Vædskemængde, han nød, til det mindst mulige, for at Legemet kunde dække sit Behov ved at formindske Vattersoten. Omtrent som Ørkenens Kamel, der drikker af sine egne Vandbeholdere.

Tørdiæten var en haard Kur. Men den hjalp.

Senere opdagede Finsen, at paa Grund af den ringe Udskilning af Vædske steg Saltholdigheden af hans Legemes Vævsafteer i den Grad, at han egentlig levede under en kronisk Saltforgiftning. Hans Blod var efterhaanden bleven salt som Lage.

Der var da intet andet at gøre end befri al Kosten fuldstændig for Salt (Klornatrium); intet Salt til Æg, intet Salt i nogen Slags Mad.

Faa har vistnok Anelse om, hvad sligt betyder i Henseende til Smag. Men det var Finsen forlængst ude over. Han havde i saa lang Tid vejet hver en Mundfuld Mad, han spiste, paa en lille Vægt, der stod foran ham paa Bordet, at han var vant til kun at regne med fysiologiske Hensyn.

Afsaltningen lindrede ham ogsaa en Del.

Hans Afhandling i „Ugeskrift for Læger“ Februar 1904 „Gives der en kronisk Klornatriumforgiftning beroende paa en Ophobning af Salt i Organismen?“ var overmaade interessant og tankevækkende.

Naar man talte med Finsen om hans Eksperimenter, var han altid fuld af Tillid og Livsmod. Og dog vidste han saa godt som nogen, at Sygdommen skred frem, langsomt men ubønhørligt.

Han kunde opholde dens Fremmarche i nogen Tid ved en ny diætetisk Kur, men han vidste saa uendelig godt, at Maskineriet snart vilde være udslidt.

At leve saa længe, at hans Søn maatte kunne bevare en tydelig Erindring om sin Fader, det var Finsens inderlige Ønske. Og det blev ogsaa opfyldt, for Halldor var otte Aar gammel, da hans Fader døde, og han glemmer ham saa vist aldrig.

Selvfølgelig var Finsens Sygdom ham en stor

Hindring i Arbejdet. Hvad han med sin uhyre Energi kunde have udrettet, hvis et robust Helbred havde staaet til hans Disposition, lader sig slet ikke overse.

Men trods alt var hans Arbejdsevne saa forbausende stor, at naar netop undtages den aller sidste Tid, saa var han dog den, der personlig ledede alt og var Sjælen i hele Værket.

En af hans Assistenten, Dr. Gunni Busck, sagde engang, at om „Lyset som Incitament“ kunde man skrive en Afhandling, men at skrive om Finsen som „Incitament“ vilde fylde en stor tyk Bog.

I Sommeren 1902 blev Laboratoriets Forstander, Dr. med. Sofus Bang, Overlæge paa Silkeborg Bryst-syge-Sanatorium.

Finsen overtog saa selv Ledelsen af Laboratoriet. Og som Vidnesbyrd om den Energi, han udfoldede til Trods for det nu svært ebbende Helbred, ser vi i de følgende to Aar ikke mindre end seks Bind „Meddelelser“ med betydningsfulde Afhandlinger af Finsen og hans Medarbejdere.

I Majhæftet 1902 var der ikke mindre end tre Afhandlinger af ham selv, fortsatte Meddelelser om koncentrerede kemiske Lysstraalers Anvendelse i Medicinen, samt om Behandlingen af Kopper og af Rosen med Udelukkelse af Dagslyset.

I Februarhæftet 1903 gør Finsen og Reyn Rede for et nyt Lyssamleapparat, og i Majhæftet 1903 kommer Finsens og Forchhammers store Redegørelse over de 800 første Lupusbehandlinger.

Den sidste Afhandling fra Finsens Haand i Marts-hæftet 1904 er Fortalen til Gunni Busck's Lysbiologi.

Selv om han det sidste Aar var for svag til at

komme ned i Laboratoriet, vedblev han dog ved sit Arbejdsbord at samvirke med sine Assisterter, som tyede til ham, saa snart der enten var Vanskeligheder, der skulde overvindes, eller glædelige Resultater, der burde meddeles.

Beständig fandt de ham livlig, fuld af Tillid til sin Sag. I en Samtale kunde han paavirke, vejlede, udkaste nye Tanker og indblæse saa megen Arbejdsiver, at han til sin sidste Stund vedblev at være det levende, bankende Hjærte i hele den store Organisme.

Derfor vilde han ogsaa gerne have haft alle Virksomhederne samlede paa Lysinstitutets Grund. Men endnu laa Hjærtekliniken jo saa fjærnt, at der ikke kunde være Tale for Finsen om at besøge den. Han oplevede dog at se Planerne til den nye Klinik, som blev taget i Brug 1. April 1908, færdige i Hovedtrækkene (Kliniken paa Strandvejen blev nedlagt i Foraaret 1906 samtidig med, at Lysinstitutets Hospitalsafdeling aabnedes i Professor Finsens tidligere Lejlighed).

Med sit menneskekærlige Hjærte maatte Finsen nødvendigvis gøre noget for alle de ubemidlede Lupuspatienter, der strømmede til hans Institut. Og hans Appel til den offentlige Godgørenhed blev ikke forgæves; der samledes Penge ind til at hjælpe paa Omkostningerne ved Kur og Ophold, og stiftedes i December 1898 et „Selskab til Hjælp for trængende Lupussyge“. Endvidere oprettedes der Pensionater for Patienterne, og man sørgede ogsaa for Oplysning og gavnlig Underholdning.

Det var blevet en stor og omfattende Virksomhed, det, der begyndte under saa beskedne Former med en Lampe og en Loupe paa Gothersgades elek-

triske Station. Og den første lille, beskedne Pavilion, som nu er genopført paa det store Instituts Grund, vidner bedst om den mægtige Udvikling.

Niels R. Finsens Genialitet, Hagemanns og Jørgensens storslaaede og enestaaende Offervillighed var de tre Faktorer, som gav Værket Vækst.

Hagemann og Jørgensen holder ikke af, at man taler for meget om, hvad de har gjort for Lysbehandlingen. Men det kan jo dog ikke skjules, at det er umaadelig meget. Nationen skylder dem stor Tak.

Finsen var som Professor den samme, som da han i Beskedenhed kæmpede for sit Lys, og man lo ad ham og ansaa ham for mindre vel forvaret.

Han var og blev altid det sande, usnobbede Meneske, som bestandig blev sine Medarbejders gode Kammerat.

Han holdt personlig ikke af Udmærkelser. Naar han modtog dem, som Professortitlen, Ridderkorset og Fortjenstmedaillen, saa var det, fordi han troede derved at tjene sin Sag, at støtte sin Livsgerning.

Hvad der glædede ham var de mange videnskabelige Hædersbevisninger, der blev ham til Del fra Udlandet. Han var Æresmedlem af to Lægeselskaber i St. Petersborg, udenlandsk Medlem af Göteborgs Videnskabernes Selskab, valgt Medlem af det svenske Lægeselskab, Æresmedlem af Berlins dermatologiske Selskab o. s. v. o. s. v.

Dertil kom endda en hel Del udenlandske Ordner og Fortjenstmedailler.

Kun her hjemme nøjedes baade Videnskabernes Selskab og det medicinske Fakultet med „tavs Beundring“.

Æresbevisningerne kulminerede med Nobelprisen, som tildeltes Finsen den 10. December 1903.

Han var paa dette Tidspunkt ret lidende. Til de øvrige Tilfælde havde sluttet sig nogen Vædskeansamling om Lungen, og han var kort forinden bleven punkteret.

Men Begivenheden fejredes paa den smukkeste Maade paa Lysinstitutet, hvor hele Personalet med Overbestyrelsen i Spidsen forsamlede sig i den store Lyshal.

En Deputation gik saa op til Professor Finsen i hans Hjem, og dér holdtes efterfølgende Taler, som vi gengiver, fordi de vil give det bedste Indtryk af Forholdene.

Direktør Hagemann tog først Ordet paa Overbestyrelsens Vegne og udtalte:

„Kære Professor Finsen! Overbestyrelsen for Finsens medicinske Lysinstitut bringer Dem gennem mig sin hjærteligste Lykønskning til den Ære, der er vist Dem derved, at Nobelprisen er blevet tildelt Dem.

Ikke, at vi herhjemme behøver yderligere Bevis for Værdien af den Tanke, der gennem Deres Institut og mange andre Instituter i Udlandet, der bærer Deres Navn, har udviklet sig til Velsignelse for den lidende Menneskehed. Nej, et saadant Bevis har dette smukke Institut, som vi har opført til Fristed for Deres Tanke og geniale Syn, for længe siden leveret. Men det, at alle Landes Lærde har indstillet Dem til Nobelprisen, og det, at denne Præmies Uddelere har fundet Dem den værdigste, det fylder os med Glæde og Stolthed. Derfor bringer vi Dem vor Tak og Lykønskning.

De smaa Lande har ingen andre Sejre at vinde end de aandelige, men er ikke ogsaa disse de bedste og værdifuldeste? Naar vi da ogsaa i dette Øjeblik glæder os ved at tilhøre en saadan lille Nation, da er det, fordi Danmark i Dag har vundet en saadan aandelig Sejr, ved og gennem Dem.

De har villet gøre denne Festdag — Festdag for hele Landet — til en Mærkedag for Lysinstitutet derved, at De har skænket 50,000 Kr. af Nobelprisen til dette. Ogsaa for denne store Gave bringer vi Dem vor og Institutets Tak. Og er det muligt end yderligere at forhøje denne Festdag, da er det mig en Glæde herved at meddele Dem og den ærede Overbestyrelse, at Hr. Etatsraad Jørgensen og jeg, i Anledning af den Professor Finsen tildelte Hæderspris, hver skænker Institutet 50,000 Kr.

Gid Finsens medicinske Lysinstitut maa udvikle sig til Ære for det Navn, det bærer, og det Fædreland, det tilhører.

Vi ønsker Dem, kære Professor Finsen, hjærtelig til Lykke med denne Deres og Institutets Hædersdag.“

Overlæge Forchhammer bragte dernæst følgende Hilsen fra Personalet:

„Kære Finsen! Til de Ord, der alt er talte, vil jeg gærne knytte en Hilsen fra alle os — 78 i Tal — der med Dig udfører den daglige Gerning her paa Institutet. Vi er alle stolte og glade over den store videnskabelige Udmærkelse, der er tildelt Dig.

Men idet vi bringer Dig vor hjærteligste Lykønsning, føler vi Trang til at sige Dig, hvor højt vi ærer og beundrer Dig som Menneske. Vi beundrer Dig, fordi Du trods den stadige Kamp med Sygdommen

har holdt Dig ung — ung i din Begejstring for din Gerning og ung i dit kammeratlige Forhold til os alle, og vi vil love Dig at blive tro mod den Tradition, Du har skabt paa Institutet: at udføre vort Arbejde med Begejstring og i godt Kammeratskab.

Hermed ønsker vi Held og Lykke for Dig, din Familie og den Institution, der bærer dit Navn!"

Professor ved Universitetet, Dr. med. Knud Faber udtalte derpaa følgende:

„Kære Prof. Finsen! Da jeg som Medlem af Overbestyrelsen har den Glæde at være til Stede i Dag, vil jeg som Formand for Det medicinske Selskab og som Medlem af det lægevidenskabelige Fakultet allerede nu bringe Dem en hjærtelig Lykønskning og en Tak for den Ære, De ved Deres Virksomhed og ved den i Dag modtagne smukke Belønning har kastet over den danske Lægestand.“

Professor Finsen takkede i følgende Ord:

„Jeg takker den samlede Overbestyrelse samt Institutets Læger og Sygeplejersker, fordi de har vist mig den Ære personlig at bringe mig deres Lykønskning.

Jeg takker Dem, Direktør Hagemann, for Deres smukke, elskværdige Udtalelser, som ikke kan andet end glæde mig dybt, og Dig, Forchhammer, takker jeg for, hvad Du har villet sige mig, jeg takker for dit Løfte, og fordi Du har berørt Kammeratskabsforholdet og Kammeratfølelsen indenfor Lysinstituttet, noget, hvorpaa jeg lægger den største Vægt, og som har været mig til stor Glæde. — Og Dem, Professor Faber, takker jeg for Deres hjærtelige Ord, som faar forøget Betydning ved den fremskudte Stilling, som De indtager i den danske Lægestand.

Hvis jeg betragtede Nobelprisen som en Ære, der væsentligst er vist mig personlig, saa vilde jeg ikke uden videre kunne modtage disse Lykønskninger. Thi det Arbejde, som her har faaet sin Belønning, skyldes kun i ringe Udstrækning mig, det er tværtimod et Fællesarbejde, udført af Institutets Bestyrelse, dets Læger og Personale, med ydre Støtte af Stat, Kommune, Institutioner og private. Jeg ser det paa den Maade, at Nobelprisen for største Delen er tildelt mig som den medicinske Repræsentant for Lysinstituttet, og som saadan er det mig en Glæde og Stolthed at modtage Deres Lykønskninger.

For Lysinstituttet er den tildelte Nobelpris af uvurderlig Betydning. Den giver en Institution, som endnu er ganske ung, og som er bygget paa nye Idéer, en Verdensanerkendelse, som ikke kan ønskes større.

Det er nu mit højeste Ønske, at Lysinstituttet vil forstaa at benytte denne lykkelige Begivenhed. Institutet er endnu i sin Barndom, og der er endnu mange vigtige Opgaver, som venter paa deres Løsning, særlig tænker jeg paa Anvendelsen af Lysets Almenvirkning paa Organismen.

Instituttet har tilmed i de sidste Par Aar ikke været upaavirket af Næringssorger — og derved været noget hæmmet i sin Fremgang. Gid Nobelprisen maa give Stødet til, at Institutet vil udvikle sig og blive stort og mægtigt, saa at det med Værdighed og Kraft kan stræbe at udfylde sin store Opgave: Undersøgelsen og Anvendelsen af den mægtige Naturkraft: de livbringende Lysstråler.

Nobelprisen bringer Ære og Penge.

Gid Lysinstituttet maa forstaa at benytte den

modtagne Ære paa rette Maade, gid det maa forstaa, at Æren forpligter, at den forpligter til det, som jeg regner for det højeste i al Videnskab, nemlig Sanddruhed, Paalidelighed og besindig, sund Kritik.

Gid ogsaa Pengene maa blive Lysinstituttet til Gavn og tjene til Fremme af dets Opgaver. Jeg tager det som et godt Varsel, at den første Virkning af Nobelprisen og mit foreløbige Bidrag er den, at Institutet ved Hjælp af Direktør Hagemanns og Etatsraad Jørgensens store og betydningsfulde Gave er blevet befriet for sin Gæld. Jeg bringer herved paa Lysinstituttets Vegne de to Herrer min bedste Tak for dette nye Bevis paa deres store Kærlighed til og Interesse for Lysinstituttet.

Jeg kan ikke slutte mine Udtalelser med noget, som vi alle bedre kan være med til, end Ønsket om Held og Lykke for Lysinstituttet, vor Kærlighed, vor Stolthed!"

Efter denne korte Højtidelighed samledes man atter i Lyssalen.

Overlæge Forchhammer overbragte Personalet Finsens Hilsen og Tak, hvorpaa Forretningsudvalgets Formand, Etatsraad Jørgensen, udtalte følgende:

„Nobelpræmien, som i Aften bliver tildelt Prof. Finsen, kaster Glans over Institutet. Men „noblesse oblige“: vi maa derfor fremtidig ligesom hidtil søge at gøre Institutet værdigt til den Hæder, som er vederfaredes det. I Erkendelse af, at Institutets Personale har sin Part i den Berømmelse, som Institutet nyder, har Prof. Finsen foreslaaet og Bestyrelsen bevilget en Maanedes Gage til hele Personalet.“

Taleren sluttede med et Leve for Finsen og Institutet.

Det var selvfølgelig en stor Glæde for Finsen at opleve alt dette.

Uegennyttig, som han var til det yderste, var han lykkelig ved at kunne lade Institutet nyde godt af en stor Del af Pengene.

Men var det ikke som et Eventyr.

Han havde forgæves søgt Fakultetet om det Smithske Stipendium, endogsaa Aaret efter at Lysinstitutet var oprettet, men fik det ikke, medens maaske en brav lille Mand, hvis Navn næppe er kendt ud over den Provinsby, hvor han nu slider i sin Praksis, blev den lykkelige foretrukne. Og nu sad han, Niels R. Finsen, med en Verdensberømmelse, som aldrig før nogen dansk Læge har opnaaet.

Vist lyder det eventyrligt. Men sandt er det. —

er var en anden stor Side ved Niels Finsens Karakter, som vi endnu ikke har faaet Lejlighed til at berøre, og det var hans Taalmodighed.

Hans Sygdom gav ham jo mange plagsomme Symptomer. Allerede paa et meget tidligt Stadium kunde for stærke Bevægelser eller hurtig Gang give ham en pinagtig Følelse af spændende Smerter i Brystet. Saa maatte han staa stille, indtil Ondet var gaet over.

Men han klagede ikke, han vidste Livet igennem at finde den lyseste Side ved Sagen og lod ikke sine Omgivelser føle, hvor meget han led.

Ofte laa han vaagen om Nætterne. Andre ligger og kaster sig uroligt paa Lejet, bliver mere og mere fortørnede over ikke at kunne sove, og Tiden tilbringes med Stønnen og arrige Suk, og saa bliver man tilsidst saa gal i Hovedet, at man overhovedet sætter enhver Mulighed for Søvn over Styr.

Finsen tog Sagen paa en lidt anden Maade.

Naar det var ham klart, at han ikke kunde sove, laa han og tænkte paa sine Undersøgelser. Ideer skød op i ham, som gav Anledning til lange Tankeudviklinger, og saaledes forløb Nattetimerne. Ingen Vrede, ingen Utaalmodighed, kun en stille Glæde over at kunne arbejde i Tankens Værksted.

Hans første Gerning straks om Morgenen var da at ringe til Konferentsraad Jørgensen for i Tele-

fonen med ham at drøfte Udviklingsmulighederne for Nattens Tankefostre. De to drøftede alting med hinanden, og det var ikke korte Telefonsamtaler. Men Konferentsraaden var og blev jo ogsaa Finsens nærmeste Ven. —

— Man kunde lære uendelig meget af Finsen som Patient. I Modgangen viste han just, hvor stor han var som Menneske.

Som den geniale Læge fejrede han Livets største Triumfer, men han glemte aldrig, at han kun var et Menneske. —

Blandt efterladte Papirer drager vi endnu et sidste frem. Det er skrevet 11. November 1902, aabenbart paa et Tidspunkt, hvor Finsen ansaa Afslutningen for nærmere forestaaende, end den var. Det er tænkt som en Henvendelse til den, der skulde lede Laboratoriet efter hans Død men er et ufuldent Udkast:

„Sky al videnskabelig Vigtighed og Humbug som Pesten; læs ofte og med Eftertanke, hvad Heegaard skriver herom i sine „Øjeblikksfotografier“. En vis Grad af Ærgærrighed og Søgen Anerkendelse er sund og god og endda ofte nødvendig; men husk godt paa, at Anerkendelsen ikke vindes ved at hæve sig selv eller ved at rive ned paa Andre og derved hæve sig. Anerkendelsen vindes kun, og bør kun vindes, gennem Ens Arbejde og Dygtighed, den kommer af sig selv, og den bliver stærkere og større, jo mindre man selv gør for at skaffe sig den, og jo mere beskeden man er. Mærkelig nok har mange, tilsyneladende kloge Mennesker, den modsatte Mening eller følger det modsatte Princip.

Søg saa vidt muligt altid at se paa Sagen og arbejde for Sagen, samt lade de personlige Hensyn træde saa meget som muligt i Baggrunden. Hvis man lader det personlige have Indflydelse, vil det snart blive opdaget af Andre, og Lønnen bliver mindre. Naar man arbejder uegoistisk for en Sag, vil Sagen belønne En mangedobbelt.

Det er af Betydning, at Samarbejdet er godt. Man kan uden Fare stille sig paa ganske lige Fod med sine Assistenters og Underordnede og bør saa lidt som muligt lade dem mærke nogen Forskel, nogen Overlegenhed. Hvis der er noget ved dem, vil de sætte megen Pris paa det og ikke misbruge Ens Tillid; hvis der ikke er noget ved dem, og de bliver overlegne eller vigtige deraf, kan man altid forandre Signaler og holde dem nede; og der er ingen Ulykke sket, man har ikke mistet noget af sin Værdighed.

Det har den største Betydning for Arbejdets Fremgang, at man forstaar at bibringe sine Underordnede og Assistenters Interesse for og Lyst til deres Arbejde. Man opnaar det bedst ved at give dem den størst mulige Selvstændighed, dog helst med en velvillig, støttende, uegoistisk Kontrol, saa at Vedkommende kan se, at man har Interesse for deres Arbejde og dets Fremgang. Man vil derved snart erfare, hvor meget eller hvor lidt man kan overlade til Vedkommende, og man vil ogsaa snart erfare, om Vedkommende er af den Slags, der trænger til Ros og Opmuntring, eller af den Slags, der skal holdes lidt nede og beskæres med passende Kritik. I dette sidste Tilfælde opnaar man mest og kan undgaa det for En pinlige, ved saa tydelig som muligt

at vise, at man vil Vedkommendes Bedste, og samtidig udøve sin Kritik saa skaansomt som muligt og med saa lidt Overlegenhed som muligt. Derimod vil det være meget urigtigt, af Frygt for den deraf følgende Ubehagelighed, at afholde sig fra en berettiget Kritik; naar det gøres paa en fin, skaansom Maade, vil Kritiken, selv om den i Øjeblikket pikerer Vedkommende, ikke i Længden ødelægge det gode Forhold.“

Hensynsfuldhed var en fremtrædende Egenskab hos Finsen, og han udøvede den paa den fineste Maade. Derfor blev ogsaa Samarbejdet med ham saa behageligt.

Men en Vilje havde han, og sin Mening forsvarede han.

Der var i det hele over hans Færd en udpræget Mandighed.

Kunde det saa ikke være andet, end at han maatte give efter, gik han aldrig tvær og uvillig til den skabte Situation.

Tværtimod — han vilde hellere tro, at saa var det maaske bedst saaledes.

Og da fik han altid det lyseste ud af Forholdene som de var.

et havde sin store Betydning, at Lysinstituttet, takket være sine formaende Velgøreres Hjælp, var bleven en i alle Henseender saa mønstergyldig og smukt indrettet Anstalt, baade hvad den praktiske Behandling og den videnskabelige Laboratorieforskning angik.

De mange fremmede, besøgende Læger modtog derved Indtryk, som ikke kunde andet end sætte Spor i de forskellige Lysinstitutter, som oprettedes i Udlandet. Og derved blev ikke blot selve Lupusbehandlingen men ogsaa Lysstudierne overført til fremmede Universiteter.

Saaledes ligger f. Eks. Berlins Finseninstitut i Universitetets dermatologiske Poliklinik, hvor det indtager en særlig Etage. I Spidsen for det staar den højt ansete Dermatolog, Professor ved Berlins Universitet, Geheimeraad Edmund Lesser, som har sat sig ind i Behandlingen hos Finsen. —

Besøgene spillede en stor Rolle.

Vi har jo allerede nævnt, hvilken Betydning Kongehusets Interesse havde haft. Den bevaredes bestandig.

Kong Christian den Niende besøgte Institutet, Kejserinde Dagmar og Dronning Alexandra sørgede stadig for at købe de nyeste Forbedringer paa Instrumenternes Omraade til de af dem oprettede Lysinstitutter.

Alle satte de Pris paa Finsens frimodige og dog

saa bramfri, stilfærdige Optræden, og de nærrede stor personlig Sympati for ham.

Man fik saa stærkt Indtryk af det, da Kejserinden sidste Gang aflagde Finsen et Besøg.

Han var da sengeliggende, og det var tydeligt, at den store sidste Afsked nærmede sig.

Kejserinden, der selv har taget sig varmt af de Lupussyge, maatte sikkert føle sig grebet ved at se deres Velgører ligge der saa ung af Aar, men ikke destomindre Dødens sikre Bytte. Moderlig ømt strøg hun ham ned ad de magre Arme og klappede hans Haand, medens Samtalen gik saa menneskelig jævnt og saa opmuntrende, som hun formaaede.

Men, da Kejserinden synlig bevæget tog Afsked med Fru Finsen, laa der i det Kys, hun gav hende, al hendes dybe Deltagelse og inderlige Forstaaelse af, hvad der forestod. —

Det sidste Aars Komplikation med Lungetilfælde havde føjet et nyt plagsomt Sympton til Finsens Sygdomsbillede. Det var en generende Hoste, som let fremkaldtes, naar han talte, og som baade smertede og tog Vejret fra ham.

Sommeren 1904 tilbragtes i Rungsted, hvor Finsen af sin Hustru blev kørt viden omkring i Rullestol. Om at gaa var der ikke mere Tale.

Det var en ualmindelig skøn Sommer.

Men for saa vidt slog det herlige Solskinsvejrsnarest Finsens Humør ned. Thi, naar denne straalende Sol ikke mere kunde hjælpe ham, saa var der jo intet Haab tilbage. Og Tilstanden gik i Virkeligheden ganske jævnt ned ad Bakke.

Man kan under saadanne Forhold ikke undres

over, at Finsen tilsidst imødesaa Døden som en Befrielse.

Han havde jo i sin Tid været forberedt paa dens snarlige Komme, da han hastede med at faa sine Forsøg i Gang for ikke at komme for silde med sin Hjælp til de Syge.

Nu havde han jo opnaaet saa meget, og stor i sin Evne til at resignere havde han været lykkelig trods sine mange Lidelser.

Vi andre, som staar udenfor, vi ser ganske vist ikke efter hvilken indre Kamp, for hvilken Pris saa stor en Resignation vindes.

Og der var sikkert tunge Øjeblikke, hvor det tilkæmpede Syn paa Døden som Befrier veg for en dyb Smerte over at skulle skilles fra al den usigelige Lykke, som Hustru og Børn havde givet ham i Hjemmet.

Men Finsen vilde aldrig beklage sig selv. Det ansaa han for uværdigt. Og derfor vandt han en Fasthed og Ro ogsaa i sit Syn fremad mod den sidste Time, som var beundringsværdig.

Nøje kendte han sin Organismes Funktion. Regnskabet blev stedse alvorligere. Han kunde blot grue lidt for det Øjeblik, da det maatte vise Nul, han vilde saa nødig, at Friktionen skulde blive for stærk, Kortaandethed, Kvælning og alt det, som kan gøre Døden saa ublid.

I Begyndelsen af September flyttede de ind igen i Rosenvænget.

Finsen var nogle enkelte Gange ude at køre, men maatte mest holde sig i Ro. Han tog med Interesse Del i Institutets Arbejder og var ofte optagen af

Konferencer med sine Assistenten om forskellige Tings Ordning i Fremtiden, naar han ikke var mere.

Hans Medarbejdere vil mindes disse Samtaler saa fulde af Vemod, fordi de saa godt vidste, hvad de vilde miste i ham som Fører og som personlig Ven.

Men Finsen havde ofte været meget svag, og egentlig overhængende ansaa man ikke hans Død for at være.

Selv havde han dog sikkert Fornemmelsen af, at Timeglasset var ved at udrinde.

Saa kom der imidlertid Tirsdag den 20. September en Forværrelse af Tilstanden med Feber og stærk Svækkelse af Hjærtevirksomheden, og nu kunde der ingen Tvivl være om, at det bar imod en snar Død.

Der lagde sig et knugende Tryk over alle derude i det idylliske Rosenvænge, hvor Bladene nu var brogede i Efteraarets Pragt.

Patienter, Sygeplejersker, Læger, alle elskede de deres unge Mester, der nu selv som et faldende Blad skulde hvirvles ned fra Solens Lys mod Jordens kolde Muld.

Det var, som gik det først i dette Øjeblik op for dem, hvor kort hans Liv dog havde været, nu da de saa tilbage paa det. Det havde forekommet dem saa langt og indholdsrigt, da de levede det med ham. De syntes ikke, det var til at forstaa, at hans frodige lyse Livssommer nu skulde falde for en tidlig Høst.

Men Døden er ikke nænsom, naar han mejer. Vore Ønsker følger han ikke.

Dagene sneg sig hen. Finsen var taalmodig og mild. Til sin Hustru sagde han:

— „Det er drøjt for Dig, at det trækker saa længe ud“. —

Han havde kun Tanke for hendes Lidelser. Sig selv tænkte han ikke paa.

Han traf sine sidste Dispositioner med sin sædvanlige Sjælsstyrke. Faa Mennesker gik roligere deres Død i Møde.

I de sidste Dage tog han Afsked med Slægt og Venner. Naar han saa blev træt, sagde han til sin Hustru:

— „Nu maa jeg hvile lidt, men kun fem Minuter.“

Han følte at Tiden var kort, og der var dog saa meget, han gerne vilde have sagt.

— „Hvor jeg er lykkelig,“ udbrød han ogsaa og mente dermed sin Taknemmelighed over, at den sidste Kamp forløb saa let.

Hans Læge, Professor Fløystrup, maatte af og til hjælpe paa Kortaandetheden med lidt Morfin.

Men Finsen var ikke uklar et eneste Øjeblik.

Lørdag den 24. havde Professor Fløystrup, Dr. Forchhammer og Dr. Reyn været det meste af Dagen om ham.

Finsens Søster, Fru Reyn, hjalp Fru Finsen med at pleje ham.

Om Eftermiddagen ved Femtiden lod Finsen sende Bud ned paa Institutet, at han ønskede at tale med sine Assistenten Dr. Busck og Dr. Jansen. De kom op til ham, og han tog saa en efter en Afsked med dem. Takkede dem for godt Kammeratskab og ønskede dem Held og Fremgang med deres Arbejder i Fremtiden.

Han søgte med sit Haandtryk og et Smil lige-

som at dæmpe den Sorg, de maatte føle ved at sige Farvel til en saa elsket Mester.

Lægerne var imidlertid gaaet ud af Sygeværelset.

Fru Finsen og Fru Reyn blev alene tilbage.

Finsen følte sig lidt træt og vilde gerne vende sig om paa Siden.

Han havde selv Følelsen af, at nu sluknede Livet, for hans Syn svigtede ham, da hans Øje søgte hende, der saa trofast havde stridt Livets Kamp ved hans Side.

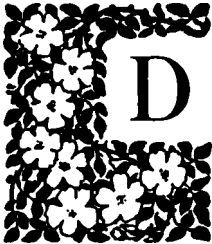
Hans Ansigtstudtryk forandrede sig.

Søsteren ilede ud efter Lægerne.

Da de kom tilbage, havde Finsen udaandet i sin Hustrus Arme.

Uden Kamp, uden Smerte.

— Døden havde dog været nænsom. — —

et var en højst ejendommelig og sjælden Hjærtesygdom, som var Finsens Dødsaaarsag.

Obduktionen viste, at Hjærtet, uden at have nogen af de sædvanlige hørlige Klapfejl, var hæmmet af og tildels fastvokset til den Hjærtet omgivende Sæk, Hjærteposen, hvis Vægge var Sædet for en fremskreden Forkalkning, saa at Hjærtet nu fuldstændig hindredes i sin Funktion af en benhaard Skal. Lignende Forandringer fandtes ogsaa udenom Lever, Milt, Lunger o. s. v.

Sygdommen stammede utvivlsomt fra en ung Alder, men det maatte anses for ganske vidunderligt, at Finsen havde opretholdt Livet, indtil en saa uhyre Grad af Sygdommens Udvikling. Han har forstaaet til de mindste Enkeltheder at vise en saadan Økonomi overfor Hjærtets Arbejde, at det ikke svigtede ham, førend det bogstavelig ikke mere kunde slaa.

— Et Menneske af Finsens Karakter havde naturligvis tænkt sig sin Begravelse saa enkel som muligt, selv om han aldrig havde udtalt sig herom. Lysinstitutets Personale og den nærmeste Familie og maaske nogle taknemmelige Patienter.

Men dette var simpelthen en Umulighed.

Deltagelsen ved hans Død gav sig saa stærke Udtryk baade her i Landet og ude omkring i Verden.

Det var, som følte alle en dyb Sorg over hans altfor tidlige Bortgang, og fra nær og fjærn indløb

Beviser paa rørende Taknemmelighed imod hans Navn.

Derfor blev ogsaa hans Jordefærd en mægtig og gribende Højtidelighed.

Den 29. September blev han begravet fra Marmorkirken, hvor hans Kiste stod under et Væld af de dejligste Blomster.

Konger og Kejsere, Videnskabsmænd og Lægfolk fra alle Verdens Lande havde sendt Krandse.

Kongehuset, offentlige Myndigheder, Universitetsfolk, Foreninger, Institutioner — alle, som overhovedet kunde være med, var mødt til Begravelsen.

En Nevø af Professorinde Finsen, Pastor Carl Koch, talte, og Ligtoget gik saa igennem Byen ud til Graven paa den smukke vestre Kirkegaard.

Tusinder af Mennesker stod opstillede og viste ved deres stilfærdige Adfærd, hvor virkelig grebne de var ved dette Dødsfald. Det var en ægte Folkesorg, som her blev baaret til Skue.

Og deri ligger egentlig noget ganske mærkeligt.

Denne Mand, som levede saa tilbagetrukkent, fjærnt fra alle Mennesker, hvis Valgsprog var: „bene vixit qui bene latuit“ (☺: den lever vel, som lever i lykkelig Ubemærkethed), han havde dog formaaet at erobre Folkets Hjærte. Og sikkert ikke alene ved sin Lysbehandling, skønt den jo nok havde skabt hans Berømmelse, men utvivlsomt ogsaa fordi man forstod af alt, hvad der nu i de sidste Dage var bleven skrevet om ham, at det var et ualmindeligt stort Menneske, der her var gaaet bort. —

Tanken om at rejse Finsen et Monument fødtes selvfølgelig ogsaa straks. Og mange Penge kom ind dertil.

Men underligt nok syntes Opgaven at være falden vore Kunstnere vanskelig, for intet af, hvad der fremkom ved Konkurrencen om et Mindesmærke for ham, havde paa nogen slaaende Maade skabt et Udtryk for hans Gerning.

Eller maaske var det ikke saa underligt, saasom de konkurrerende neppe havde gjort sig den Ulejlighed ved Selvsyn at faa et Indtryk af Arnestedet for hans Virksomhed.

Men saa fik da Byen alligevel et „Finsensmonument“, „Mod Lyset“ kaldet, som engang her i Efteraaret blev afsløret i paafaldende Stilhed.

Var det mon i Følelsen af, at det som Kunstværk ikke er synderlig vellykket — vi betvivler ikke, at nogle Kunstkere vil finde det vidunderligt — eller var det i Følelsen af, at hverken symboliserede de forvredne Menneskekroppe det ringeste af Finsens Livsgerning, eller var der Spor af Mening i at anbringe et Monument for Finsen i et Hjørne af det medicinske Fakultets Enemærker, hvor det rimeligvis ikke er synderlig paaskønnet.

Vi ved det ikke.

Men vi er saa naive at tro paa, at Danmark gør vel i at holde Niels R. Finsens Navn højt i Ære.

For det har langt større Værdi, at der er En, der baner nye Veje og skaber nye Tanker, selv om ikke alt, hvad han saa glimre, var Guld, end at de mange trasker frem i sluttet Trop ad kendte Veje.

Vor By er saa rig paa Skulptur, at „Mod Lyset“ snart vil glide ind mellem de mange andre Værker og tabe sin Særbetydning som Finsensmonument.

Vi, der nu kender Finsen som Menneske, forstaar hvad han har udrettet og siger ham Tak for den Glans, han har kastet over sit Fædreland, vi vil bevare Mindet om ham i Trofasthed. — —

Og naar man saa en Dag standser ude paa Vestre Kirkegaard, og ser paa den færøiske Klippe, som ligger og bader sig i Solens Lys, kan man dog ikke lade være med at tænke paa, hvor sælsomt det gik denne lille Dreng, som absolut vilde hugge sit N. R. F. ind paa de højeste Klippetinder.